AZ ORSZÁG TÜKRE.

BUDAPESTI KÉPES KÖZLÖNY.

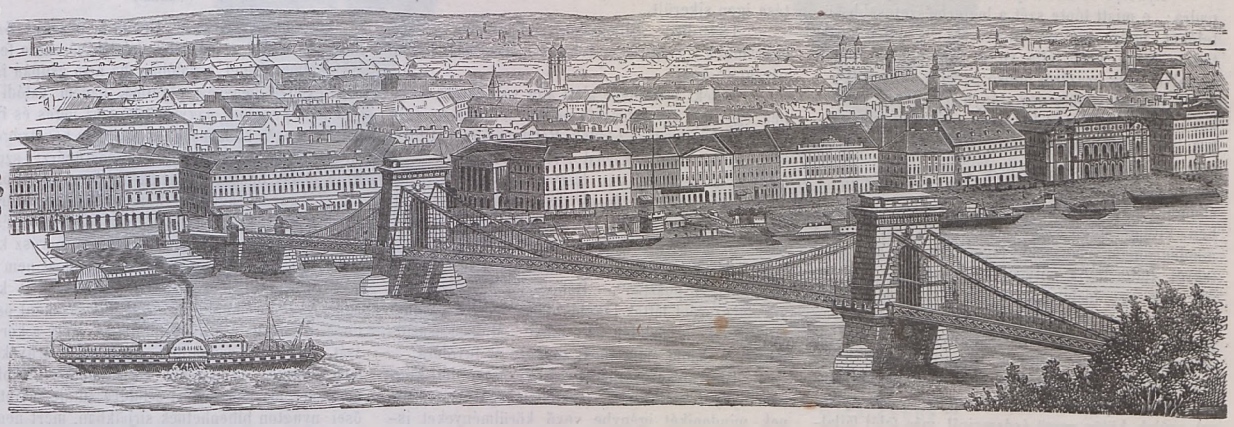

Második évfolyam. 26-dik szám. Pest, 1863.

September 11-én.

Lapvezető: VADNAY KÁROLY. A kéziratok Engel és Mandello-nyomdába, egyetem-utcza 2. sz. a. küldendők.

Előfizetési ár: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft., évnegyedre 3 ft. A lap megjelenik háromszor havonkint u. m. minden hó 1., 11. és 21-kén.

Felelős szerkesztő: BALÁZS SÁNDOR. Kiadó-hivatal: Egyetem-utcza, 2-dik szám alatt.

Ha egy költői mű alakitásakor a szivet a fontoló ész nem képes féken tartani, s megforditva: ha a hideg számitó ész csak egymaga működik; a mű egyaránt elhibázott lesz. Ellenben maradandó becscsel bir, ha ama kettő közös működéséből származik, s a szív felett az ész mindig birói széken ül.

Ezen elvet kell felállitnunk a gyakorlati művészet terén is, s hogy a művészi életben oly ritkán találkozunk valódi művészszel, ennek oka részint magában a természetben rejlik, mert ritka szerencse, hogy valaki kellő arányban birja azon tehetségeket, melyek műalkotásra szükségesek; részint pedig a mostoha körülményekben, mert szintoly ritka eset, hogy a természettől minden oldalról megáldottak méltó neveltetésben részesüljenek.

E gondolatokat ébresztette fel bennem Szerdahelyi József, ki már tizenkét éve, hogy közülünk elköltözött, elhamvadt, de emlékünkben még ma is él.

E név emlitése — azt hiszem — mind azokra, kik őt személyesen ismerték, s a művészet több ágain figyelemmel kisérték, azon kellemes hatással lesz kapcsolatban, mit én érezek valahányszor rá gondolok. — Nem kétlem, hogy a ma már öreg urak, kiket azóta az idők netalán buskomolyakká, vagy épen misantropokká változtattak, mosolyra ne derülnének, ha képzetükben fölidézik Szerdahelyi különböző komikus alakjait. — Az ifju színész kegyelettel emliti nevét, s veterán kortársai — ha netalán régen, mint vetélytársai, hallgattak, — ma dicsérettel szólanak felőle; sőt a magyar zenész is elismeri érdemeit, melyeket zenénk első művelésekor szerzett.

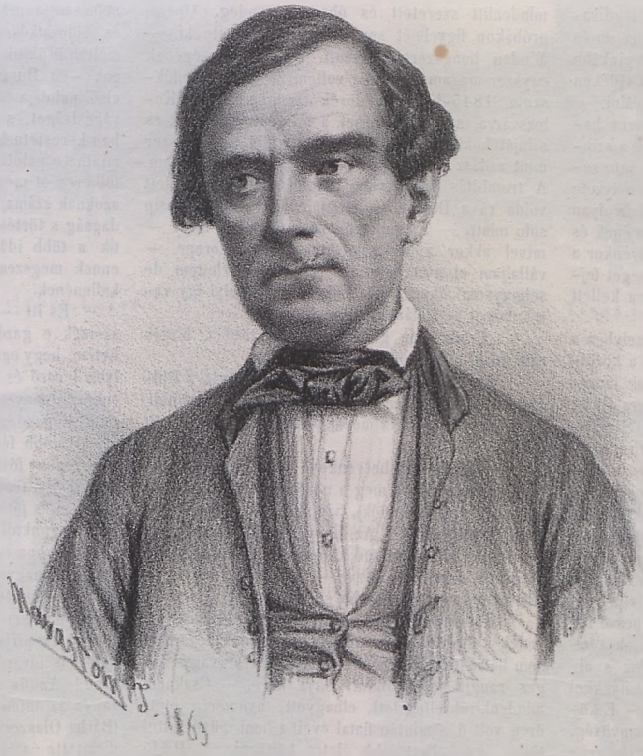

Szerdahelyi József.

(Egy régi daguerrotyp-kép után.)

Szerdahelyi született Hold-Mező-Vásárhelyen 1804 ben márczius 9-kén; tanult Váradon, s itt iskoláit végezve, akarata ellenére művészi pályára adta magát, mely szenvedélynek azon időkben csak a keletkező szinészet szegényes oltárán lehetett áldozni.

Nem mindennapi jelenet az, hogy a természet önmagával ellenkezésbe látszik jőni, s ad szenvedélyeket, melyek a köznapi nyelven legnagyobb bűnnek nevezett tettekre ragadnak, elfojtják az atya s fiu közti szeretetet, s korlátokat nem ismerve, mindent széttörnek, mi utjokban áll, vagy ha nem, ugy azon gyönge edényt, melybe erővel bezáratnak,

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

a kebelt zuzzák szét. Mi másnak mondhatjuk ezt a művészet világában, mint az isteni és emberi erő harczának. Amaz győz rablánczokon is; győzelmének diadal iveket emelnek; ez ha győz: győzelmét gyász követi. Boldogok, kikben az örökölt isteni tűz szabad lánggal éghet! boldogtalanok kikben elfojtva lassu halállal ésszt.

A művészi szenvedélyt, az isteni erő legszebb nyilatkozatát, mely emberi kebelben élhet, korlátozni szintannyi, mint egy életet megmérgezni.

Ilynemü szenvedély vitte Szerdahelyit a szinpadra; e miatt tépte szét a legtermészetesebb köteléket, mely atyát és fiut összeköt, s ebben korlátozva, senki sem látta volna azon boldog elégült mosolyt, mely arczáról utolsó perczig sugárzott

Ily szenvedély egy irányban vezetve, csodákat tehet. Hogy Szerdahelyiben ezen tűz égett, abból is kitetszik, mert mindamellett, hogy kénytelen volt ma szinműben, holnap daljátékban szerepelni; ma a zenekarban, holnap tanitói széken működni, componálni, hangszerelni, sat. ezeknek mindenikében kitünő ügyességre emelkedett. — Kinek a mindennapinál magasabb fogalma van a művészetekről, tudni fogja, mily nehéz, s mennyi időbe kerül csak egy bizonyos irányban is magasra emelkedni. -- Vegyük a zenét egyedül. — A legnagyobb lángész is fáradhatlanul dolgozik, mig képzettségénél fogva méltó s hasznos tagja lehet a művészetnek. Szerdahelyiben a tehetség mellett szorgalom is párosult, s midőn egyfelől méltánylattal szólok külön nemü érdemeiről, más felől fájlalnom kell, hogy ily tehetség nem kapott jó nevelők keze alatt e g y határozott irányt, mi által bármelyik téren legnagyobb embereink egyike lett volna. Mert a lángész hatalma olyan, mint az óriás folyamé; öszpontositott árja tölgyeket, sziklákat elsodor, hegyeket elmos, a vidékeknek uj alakot ád; ellenben a sima rónákon lecsapolva, szétágazva, zajtalan folytatja útját az örök tenger felé.

De mindez nálunk máskép nem lehetett, s Szerdahelyi azon perczekben, mikor ideje volt benőjét hidegen megvizsgálni, mikor öntudatosságra jutott, minden eddig élt művészeinkkel együtt csak a mostoha körülményeknek tehetett szemrehányást.

Szinpadra léptekor már nagy tisztelője volt Apollónak, s az akkori szokások szerint két legdivatosabb hangszeren jelesül játszott: a guitare on és fuvolán. Ezért a társaság első perczekben leginkább örvendett zenei tehetségének, mert kivált vidéken fölötte nehéz volt dalkiséretre zenészeket találni. — Igy — ámbár akarata ellen — elfogadta azon helyet, mit a zenekarban ajánlottak, csakhogy a szinpadhoz k ö z e l lehessen. — Ez azonban nem sokáig maradhatott igy, mert a társulat személyzete csekély levén, gyakran letétették hangszerét, s olyan szerepekre is alkalmazták, melyekhez az ének és zenének semmi köze. — Végre, mivel ilyenkor a csekélységekben is nagy szinpadi ügyességet fejtett ki: a zenekarból végkép a szinpadra kellett költöznie.

Itt kezdődött egy ujabb korszaka, melyben a már először zenei nyelven nyilatkozott, s a körülményektől háttérbe szoritott hajlama uj lángra éledt. A próba-szobában egy ócska zongora állott, mely mellett az énekeseket szokták tanitni. Szerdahelyi e hangszeren önszorgalma által annyira ment, hogy végre nagyobb zenei belátást nyerve, a karmester tudta nélkül kisérleteket tett az énekeseket szerepeikre betanitni, mi sikerülvén, naponkint többi kedvet kapott a zene müvelésére. — Zeneszomjának e perczeiben fölkérte Hainisch-t — az akkori karmestert, — hogy tanitsa öszhangzattanra s hangszerelésre, mit emez szivesen meg is tett, s oly nagy sikerrel, hogy rövid idő alatt képessé lőn a dalműveket, — melyeket akkor még csak zongora kivonatban birhattak, — hangszerelni, s alkalmazni azon különböző zenekarokhoz, milyekkel egy vagy más városban rendelkezhettek. — E körülménynek tulajdonitható azon páratlan könnyüség, mit a hangszerelésben elsajátitott, s a magyar zene kezelésével elég fényesen bebizonyitott.

Lássuk müveit.

1839 ben szerkesztette s részint eredetileg irta „Ludas Matyi" zenéjét.

1840. jul: 11-kén jött szinpadra (nagy tetszéssel) a „Tündérlak" két felvonásos dalmű. — A nemzeti szinház megnyitása után e volt a máso dik eredeti opera, mely itt szinpadra jött. (Első a „Csel" Bartaytól, 1839 ben april 29-kén; a harmadik „Báthori Mária" Erkeltől; előadták 1840-ben aug. 8 kán.)

1842-ben zenét irt a „Nagyidai Czigányok"-hoz, s ugyan ez évben az „Ördög Naplójához" is.

1843 ban, az első magyar népszinmű, a „Szökött Katona" zenéjét szerkesztő.

1844-ben az „Ezred Leánya" dalműből szinművet csinált, s eredeti zenét irt hozzá.

1847 ben a „Csikós" népszinműhöz, melynek második felvonásában a pusztai jelenet bevezetése igen sikerült.

1849-ben „Liliomfihoz", 1850-ben a „Bányarémhez", s ugyan ez évben a „Házassági három parancs"-hoz.

Vidéki működése alatt alig volt darab, melyhez egy-egy kis dalocskát ne szerzett volna; ezek közül való a gyermek párdal „Bélafutásában". Utolsó müve négy kitünő kardal „Vid" drámához. — Jó humora a zenében sem hagyta el, s az 1843-ban adott „Londoni Koldusok"-ban előforduló koldusok franczia négyesét két klarinetra annyira eltalálta, a mennyire koldus tánezot csak lehet. — Következő népdalok: „Mariskám", „Cserebogár", „Hortobágyi pusztán", „Rákosi dal" az ő zongora átiratai szerént láttak legelőször napvilágot Wagner műárusnál. — Szintén az ő müve „Micbán családjában" a dalnok dala ének, zongora és fuvolára.

Ezen müsorozatban habár kevés eredeti szerzeménynyel találkozunk, (sokoldalaságát, s az ezeknek mindenikét igénybe vevő körülményeket ismerve, nem is lehetett tőle egyebet várni,) de mind ezzel nemzeti zenészetünk terén nagy befolyást gyakorolt. — (Egressi Béni sokat köszönhetett Szerdahelyi ügyes tollának, a mennyiben dalait ő tette zongorára.)

Szerdahelyit komoly műveltségü zenészeink sorába tehetjük. A tánczenén s népdalok müvelésén kivül Ruzsicska után ő volt egyike a leendő magyar opera előkészitőinek. — Mint szinész legjobbjaink közé tartozott, de noha diadalai voltak, fiát — Szerdahelyi Kálmánt, — ki most az apához méltón tartja folytonos élénk emlékezetben nevét, — váltig akadályozá, hogy a szinpadra lépjen.

A magánéletben mint élénk kedélyes társalgó, mindenütt szeretett és óhajtott vendég. Operai próbákon figyelmét semmi sem kerülhette ki. — Minden hangszeren játszott, s ily ügyességének egyszer magam is tanuja voltam. — Ha jól emlékszem, 1845-ben egy derék társasággal jött Kolozsvárra, s a közönségnek a jól adott dalművek és szinjátékokkal nagy élvezetet nyujta. — Egyszer mint vadász kürtös, épp a „Bájital" próbáján voltam. A trombitás beteg volt, holott nagy szükség lett volna rá a Dulcamára megjelenése alatti postasip solo miatt. — Engem szólitottak föl tehát, hogy — mivel akkor a vadászkürtnek nincs szerepe, — vállaljam el ama solot. — Meg is kisérlettem, de sehogysem sikerült. — Ekkor Szerdahelyi igy vetett véget az átalános aggodalomnak:

„Uraim! ne gondoljanak rá többet, bizzák rám, majd eligazitom én".

Az előadás alatt be is váltotta szavát, s Dulcamára személyében egyszersmind ugy trombitált, hogy egy főtrombita mesternek is becsületére vált volna.

Egyszer egy hetvenkedő ignoránsnak következőleg magyarázta meg a nézőjáték (akkor a drámát még igy nevezték), vigjáték és szomorujáték közti különbséget: „Az, hogy ön velem vitatkozik, s a három közt nem tud különbséget csinálni: egy harmadik személyre nézve — nézőjáték; ugyan ez rám nézve vig, önre pedig szomorujáték."

Kolozsvárnak az előbb emlitett idő alatt egy érdekes halottja volt, kinek a nagyszámu közönség nem bátra hagyott kincse, s nem születése vagy magas rangja miatt tódult sirja köré. — Csaknem mindenkitől elfeledett, elhagyott, nyomorra jutott öreg volt ő, s miután fiatal éveit a honi müvészettel tölté, igy kellett jobb életre költöznie. — P á l i volt e halott, ki az operát Magyarhonban először kezdte terjeszteni. Kevés és szegény barátai körében halt meg ugyan, de temetésén a nagy számu közönség meleg részvéte nyilatkozott. — Sirja fölött S z e r d a h e l y i s z ó n o k o l t. Szónoklatára nem emlékszem, de most is előttem áll, miként omoltak könnyei, s a keblét feszitő fájdalom miként akadályozta beszédét.

Ezután nehány évvel Szerdahelyi fölött kellett igy szónokolni. († 1851. febr. 18.) Ha a szónok és közönség megkönnyezte, ez volt a szónoklat legszebb része, s a müvész iránti kegyelet legméltóbb nyilatkozata.

BARTALUS ISTVÁN.

A márvány paloták városa.

(Genua.)

A büszke Génua! Génua a büszke! Századok óta viseli a márvány paloták városa e fenhéjázó mellék czimet, s valóban, ha nem csupán irigység és féltékenység rágalma, hanem valódi tény volt is a génuaiak nagyralátása, az jogos és indokolt volt. A büszkeség csak akkor nevetséges és megalázó, ha talapzatául nem jogos önérzet szolgál. A génuaiak büszkék lehettek hatalmukra, szabadságukra, gazdagságukra, kereskedésükre, márvány palotáikra, tengerükre, s -- mindenek előtt és fölött polgáraik szellemére, erélyére, merész kitartására és önfeláldozására, mely mindezt nem csak megszerezni, hanem folyvást megtartani is képes volt. Az idő romboló keze ugyan lassanként összetörte hatalmát, s a nagy földingás, mely a kor óriását 1812-ben ledöntötte, önállósága árnyékát is megszünteté, (1815-ben Szardiniához csatolták,) de azért ma sincs miért a földre sütnie tekintetét; ősei nyugton pihenhetnek sirjaikban, mert nem bitor idegen hóditók sarka tiporja az összetört palládiumot: a rész csak az egészbe olvadt vissza, s büszke bérczeinek erődjein nem idegen szinekkel játszik a szellő.

Génua festőileg szép, sőt elragadó város. Kikötőjét félkörben körző sziklás bérezek rétegein épült szeszélyes kidomborodásokkal, kanyarulatokkal, a melyek nagy mértékben emelik a kép festőiségét. E természetes terrászokról kaczérkodnak a tenger tükrével oly méltán hires palotái, — meg annyi királyi csarnokok, izlésteljes, fényes dúsgazdag külsejükkel és sokkal többet érő, megbecsülhetlen értékü müvészi kincseikkel, remek szobraikkal, festményeikkel, faragványaikkal, melyek nemcsak a müvésznek emlékét, hanem az izléssel és áldozatkészséggel biró maecenások neveit is méltán örökitik. A dogék őslaka, -- a Doria-csarnok — a Durazzok gazdagságban és fényben legelső palotája leginkább ingerlik és kielégitik a kiváncsiságot, s e miatt idegenek által leggyakrabban kerestetnek föl. Nem kell egyébiránt azt hinni, mintha e paloták az egyedüliek lennének, melyek a fölkeresést megérdemlik. Ó nem; sok százra megy azoknak száma, melyek műkincsek, külcsin és gazdagság s történelmi emlékeikkel méltán érdekelhetik a több idővel rendelkezhető utazót. De mind ennek megszemlélésére nem napok, hanem hetek kellenének.

És itt — mielőtt többi nevezetességeiről beszélnék e gazdag és érdekes városnak, — nem tehetem, hogy egészen mellőzzem azon borongó, mélyen leverő és elszomoritó hatást, mit ránk magyarokra e fényes és méltóságos épületek szemlélése tett. E gazdagság és csin között eszünkbe jutott a mi kiválóbb fényesebb köz- és magán épületekben oly szegény fővárosunk. Miért nincsenek Budapestnek is ily fényes és büszke csarnokai, templomai, müvészi és jótékony czélu disz-épitményei? kérdezők magunktól leverten. Orosz és Angolországon kivül Europa egyetlen országának sincs oly gazdag fényes és nagyszámu arisztokraczája, mint a miénk; mi az oka tehát, hogy fővárosunkban e fény és gazdagságnak semmi nyoma? Miért futja el arczunkat a szégyen pirja mindig, valahányszor egy-egy idegen utas fővárosunk nevezetességei után tudakozódik?! Az ős időket nem vádolhatni. A vad harczi zaj és az önfentartási küzdelmek sokat kimentenek. (Bárba Olaszország sem mindig mosolygó béke ölén diszitette és ékesité föl magát a világ legszebb országává!) Haj de az ujabb idők békés lomha napjain csak lehetett volna tán tenni valamit? Igen, ha főurainkban több lett volna a müvészi érzék, kevesebb az otthon iránti közöny, s jobban szerették volna csak pillanatokra káprázató szeszélyes röppentyők helyett hasznos állandó emlékekben örökitni meg nevők, gazdagságok és fényes állásuk emlékezetét. Na de tán a mult hibáit, tévedéseit,

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

ORSZÁGGYÜLÉSI ARCZKÉPCSARNOK.

B. Döry Lajos.

Girk János

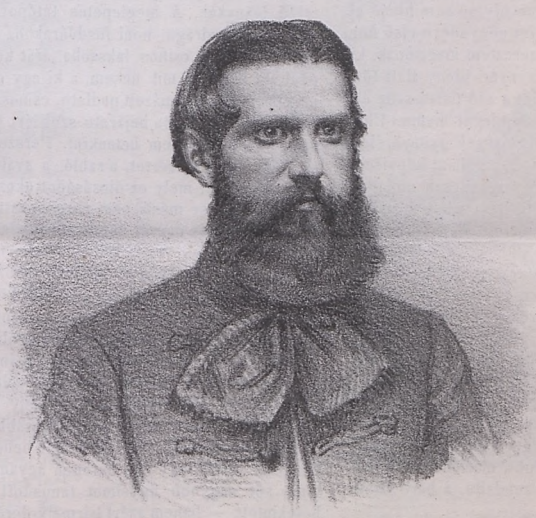

Thalabér Lajos.

Tisza Lajos.

Kubinyi Ödön.

Prugberger József.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

fogyasztásait pótolni és helyrehozni törekvő jelen kor és közel jövő e tekintetben is igyekezni fog enyhitni feledtetni, kibékiteni. Azért el te lehangoló elkomoritó sivár panasz, engedj helyet a jobb és szebb jövő iránti hit és reménységnek!

Génua a középületekben is gazdag. Templomai szépek és dúsak, bár e tekintetben Olaszország többi nagy városával nem versenyezhet. A S. Lorenzo nevet viselő székes egyház, Sz. Ambrus temploma s a Mária egyház gazdagon megjutalmazzák az oda zarándokolást. — A szépmüvészetek akadémiája, és szinházai közül a világhirű Carlo Felice imposant külséjü diszépületek. Sajnálom, hogy midőn ott jártunk, zárva volt. Kitünőleg gazdag Génua emberbaráti és jótékony intézetekben is. Nagy kórháza nemcsak kényelmes és fényes belső elrendezéséről nevezetes, hanem építészeti tekintetben is kitünő, sőt, a mi meglepett és elragadott, művészi kincsekben is gazdag. Lépcsőzete, padlazata, oszlopai mind a legfinomabb márványból készitvék, s az ágyak fölötti fülkéket szobrok ékesitik, melyek között igen sok nagy művészi értékkel bir, s általában egy sincs, melyet durva és kontárműnek lehetne nevezni, holott az itt, a művészetnek ugynevezett alkalomszerüségénél mentheto lenne. Mert e szobrok itt, a kórház alapitóinak és adományzóinak szobrai, s kétszeres érdekkel és czéllal birnak, mert mig jótékony szivek kegyeletes emlékét őrzik, addig bizonyos kibékitő vidámságot adnak a termeknek, s ekép enyhitik e szomorú helyek rendesen sivár és bús tekintetét. — Másik nevezetes és jótékonysági tekintetben még becsesebb kórháza Génuának a javithatatlan betegek ápoldája — Ospedale degli incurabili, — mely 600 szerencsétlent lát el a megváltó, és rájok szegényekre nézve valódi jótéteménynek mondható halálig.

E kórházak meglátogatása után Génua egyik fő nevezetességét, új temetőjét kerestük föl. Nem a legtermészetesebb állomás-e, korház után a temető. A valódi béke e palotája, — nem kertje, hanem palotája, — három négyszeres sorokban egymásra épitett s izmos és ékes márvány oszlopokon nyugvó galeriákból áll, melyeknek oldalaiba apró fülkék vannak készitve a koporsók számára. A koporsók kétszeresen bevakolva és márványtáblákkal elzárva, ugy el vannak rejtve, hogy a márvány táblák föliratai, a szobrok, s a benn nyugvók arczképeit feltüntető dombor-művek nélkül senki sem hinné el, hogy a hallottak országában vándorol. E domborművek és szobrok között lépten nyomon müvészi nevezetességre találni. Többnyire névtelen kincsek ezek, szerény, a hir és szerencse istenasszonyai által elfeledett ismeretlen müvészek munkái, kik azonban folyvást a halál számára dolgozva talán könnyebben megbarátkoznak és kibékülnek szomorú sorsukkal. Itt láttam életemben a legszebb, vagy legalább engem legjobban megható szobor-csoportozazot. Ez egy fölszálló angyal — egy korán halt fiatal anya, — a mint térdeplő és siró gyermekeire vigasztalólag vissza pillant. Az angyal lebegése oly bámulatra méltólag természetes, s általában arcza és egész alakja annyira súlytalan és égies, hogy áhitat száll a szivbe megpillantására, s az embernek csak a vezető figyelmeztetésére jut eszébe keresni a lebegő angyal mesterileg elrejtett támpontját. — Az egész épület amphitheatrumszerű tojásdad alaku körben van épitve. A diszes bejárással szemben kettős tornyú szép kápolna, mely azonban még nincs egész készen. A tágas udvar gyönyörűen rendezett s déli növényekben és élénkcsinü virágokban gazdag kertté van átalakitva, mely némileg enyhitni iparkodik a sok hideg és rideg márvány hatását. Általában az egésznek igen diszes tekintete van. De tudja isten az a rideg kő temető engem egészen lehangolt és elszomoritott. Legjobb helye a halottaknak a jó anya föld. Ugy tetszik nekem, hogy e mesterséges elzárás késleltéti a feltámadást, megrabolja őket sok századától az újból és ujból átalakuló életnek!

Hogy az ellentét annál kirivóbb legyen, a halál e néma csendje után a mindig pezsgő és zajos kikötőbe mentünk. A hires nagy izmos gátokkal elzárt öböl telve volt minden rangu és fajtáju kisebb nagyobb kereskedelmi, utasszáilitó és hadihajókkal, bárkákkal és csolnakokkal. Egy egész uszkáló és libegő város, melynek szeszélyes és szük utczái közt csolnakosunk nagy ügyességgel suhant ki a nyilt tengerre, hol valóban meglepő és elragadó látvány várt ránk. Ott állott előttünk a szép és nagy város magas szikla talapzatán gazdag impozánt palotáival és kihivó daczos erődeivel. E látvány oly megható és tiszteletet parancsoló, hogy valóban gondolkozni kezdtem róla, hogy valjon a „büszke" epitheton nem nagyobb joggal megilleti-e ez előttünk kevélykedő palota-halmazt, mint azoknak urait. Ó nem, hisz ezek teremtették azt.

Columbus szobrát már rajzból is ösmerik önök. A kisded lak helyén, hol a nagy férfi született, diszes épület áll, melyben nem lakik senki, s melynek egyedüli hivatása, hogy a nagy férfiú emlékét őrizze.

Szép és kegyeletes gondolat, de hiszen csak azon nép számithat jeles utódokra, mely nagyjainak emlékezetét tisztelni tudja.

BALÁZS SÁNDOR.

Úti jegyzeteimből.

(Marienbad, jun. végén.)

II.

A magyarországi és a külföldi, teszem azt: csehországi gyógyfürdő-élet közt nem kisebb a különbség, mint például a tánczvigalom és remeteség, a gubacs vagy az ananász közt. És ezzel nem akartam sem élczet, sem nagyot mondani, csak ama különbség nagyságát megjelölni, mely a két dolog közt létezik, s melynek komolyan létezését hasonló élénk példa nélkül még a könnyen hivő s tüzes képzelődésü magyar olvasó sem hinné el.

Azon fogalomból, melyet negyedéve első honi fürdő helyünkön Füreden szereztem magamnak, kiindulva, azt hittem, hogy a nyári idény alatt fürdőre menni, annyit tesz, mint a szó tiszta szűz értelmében mulatni, élvezni, kéjelegni menni. Előttem a fürdőélet egy volt a legmagasb gyönyöréletel: az a modern paradicsom fogalmát képviselte elméletemben. Hiszen Füreden ugyancsak mulattam három hétig, hogy hat hétig beteg lettem utána! Volt zene, táncz, eszem iszom, éjszakázás, kártya; mindazáltal helylyel közzel kétségbeejtő unalom. Na de hisz ez rendes következése sűrü és túlhalmozott, erőszakolt kedvteléseknek, az actio és reactio természeti törvényei szerint.

Azért belefáradtan egy idült gyomorbaj patikai gyógyitgatásainak kellemetlenségeibe, örömmel fogadtam az általam ismert emberek egyik legnemesbikének, az orvostudományi szakmában hazám büszkeségének, dr. Kovács Sebestyén Endrének tanácsát, melynélfogva gyökeres és reméllhetőleg végleges gyógymódul a marienbadi, s utólag a franzensbadi vizeket rendelte, a hely szinén való használatra.

Betegen, az ágyból a wagonba léptem, s meg sem állapodva 37 óra alatt Marienbadba érkeztem, egyedül, társtalan, ismeretlen. Szép napos időben délelőtt 11 óra tájon érkeztem azon kis völgyserpenyőbe, melyben a világhirü Kreuzbrunn buzog föl a gyomorbetegek javára. A mi a tájékot illeti, hiszen nem rút épen, sőt regényesnek is mondható; csakhogy épen ily regényes pont magában a kis Csehországban száz vagy ezer is létezhetik. Magam is láttam, megsem mondhatom mennyit, mig idáig értem a vonattal. De mivé tette az emberi szorgalmas kéz, a leleményes emberi ész e kis szurdokot! Olyanná, hogy midőn bele értünk, arra fakadtam a postakocsiban mellettem ülő utitársam előtt: csak még holnapig éljek, hogy e helyiséget végig megszemlélhessem, s egész napot tölthessek e kis paradicsomban!

Szóljunk csak a kényelem és kéjelemről.

Marienbad nem város vagy falu, csupán fürdőhelyiség. Mielőtt forrása fel volt fedezve és hirbe hozva, — puszta, rideg völgy lehetett. Most is csak a fürdőidény alatt van élete, azután kiholt, s csak néhány szegény házmester lakja, kisértetkint.

A több mint száz nyilvános és magán vendéglak épületből álló házcsoport a környék szépitésével együtt milliókba kerülhetett. Ha Füreden felfelsohajtva arról beszélgetnek: mint lehetne e tündér vidéket európai hirü fürdőhelylyé tenni, a legmérszebb számitók pár százezer forintot emlegetnek. Látszik, mennyire vannak még az eszmény felfogásától, melyet a mai európai izlés egy fürdőhelytől igényel. A ki milliókat akar bevenni, annak milliókat kell kiadni. Nálunk azonban arra való a dupla kréta, hogy pótolja a kellő tőke befektetésének hiányát, és tessék az ellen a vendégnek protestálni ott, a hol nincs versenytárs, a hol nem mehet máshová, s meg kell elégednie, örülnie, ha kap valamit, ha éhen nem vész.

A ki tudja, hogy magyar fürdőhelyeinken, és épen az első ranguakon, a vendég előbb két három hónappal folyamodni tartozik — megeshetik, hogy jó zsiros kenőcs kiséretében — egy parányi lakszobáért, ellenkezőleg hetekig egy egy fürdőkádban, kemenczében, vakablakban, billiárdon vagy köpőládában kénytelen hálni, és azért többet fizetni, mint Marienbadban vagy Karlsbadban egy csinos, kedves szobácskáért. — Arra nézve meglepő lesz hallani, ha mondom, hogy Marienbadban megérkezvén az idény kellő közepén juliusban, a legelső, a kivel találkozik, két három engedelmes szolgálatkész házmester, a kik levett sipkával kezükben alássan kérdezni bátorkodnak, ha vajjon van e már szállásunk, s ha nincs, nem méltóztatnánk egynehányat az övéik közül megtekinteni? A magyar vendég elámul, s azt véli hamarjában, hogy itt valami hamisság van a dologban; vagy eme szállásokon kisértet jár, tolvaj, rabló látogatja, vagy teli van svábbal, poloskával; vagy tán épen tegnap halt meg bennük valaki, azért nem kapnak beléjük embert. Azonban mégis megnézi, s mindjárt a legelsőt megkedveli, mert hiszen itt mind a száz épület egyaránt kedves kivülről belülről, vagy helyesebben: egyik szebb a másiknál. Nevetnek rád mindannyian, mint valami májusilag fölöltözködött, ünnepileg tisztelgő leánykák. A meglepetés tetőpontját éri, midőn a méregdrága honi fürdőárakhoz szokott magyar ember a csinos lakszoba árát kérdi, és például azt felelik a mit nekem, a ki egy első emeleti, utczára nyiló, fénymázolt padlatu, csinosan butorzott, természetesen külön bejáratu szobáért 4 — mondd négy forintot fizettem hetenkint. Persze vártam, mikor jön elő a kisértet, a rabló, a svábbogár vagy egyéb hátrány, mely ez olcsóságot okozná; de midőn se egyik se másik nem mutatkozott, sőt a kellemes meglepetés napról napra növekedett, utánkérdezősködés után végre azt is kitudtam, hogy általában ez itt a normalis ár hasonló szobáért. Persze voltak 10 frtos szobák is a fürdők középpontján; de nekem, alig 30—40 lépésnyi távol nem érdemelte volna meg e kiadást. Hozzá járult még, hogy a házi ur csinos, 16 éves hajadon leánya volt szobaleányunk, a ki ugyan épen nem volt kaczér, sőt szilárdabban állt erénye egy némely lelkes honleányénál, azonban, annál szorgalmasabb, pontosabb s előzékenyebb volt. Nem ijedezett behozni reggeli kávémat, midőn egy nap betegen ágyamban maradtam, sőt nagyobb figyelmet tanusitott s többször betekintett, — hanem azért bármely derék környékbeli fiu ember bátran fogja megkérni kezét, biztos hiszemben, hogy a mennyegző után nem fog csalódásra ébredni — és valóban hitében nem is fog csalódni.

E helyiség lakóinak mintha nem is volna egyéb gondolatuk az idény alatt, mint vendégeik kényelmét eltalálni. Alig szükséges, hogy az ember valamit rendeljen, minden előre megtörténik. Csak egy apró példát hozok fel. Megérkeztem után másodnap levelem érkezett. Nem is emlitve, hogy a postán már tudták hol lakom, (noha nem jelentettem,) — derék volt, hogy 12 órakor, midőn az erdei forrás ivása után haza ballagtam, nevezett szobaleányunk, — illetőleg a kisasszony, — a kapu előtt várt, és még vagy ötven lépésnyire voltam, már magasra mutatta föl kezében a levelet, hogy addig is, mig oda érek, tünődjem vajjon kitől vagyon, s mi van a levélben? Nálunk, a mi kedves, egyetlen honunk fürdőiben? Csak épen most olvasom Bolond Miska panaszát Koritnyiczáról, hogy a hozzá intézett levelek plane előbb Erdélybe mennek Beszterczére, azután visszajönnek Pestre, s ugy ismét indulnak föl Liptónak. Hát aztán még ha Koritnyiczára érnek, a negyedfél szál vendég közt vajjon fölfedezik e mindjárt, a kit illet — arról hallgat krónikája.

De látom, hogy ily rövid czikkben még a kéjelmeket sem fejezhetem be. Azért a többit hagyjuk máskorra.

VAJDA JÁNOS.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Báden környéke.

— Paul de St. Victor után. —

Báden most az, mi a tizennyolczadik században Velencze volt. Európa nyári villája, és diszterme. Mint némely ókori képremekek, ugy e csinos városok legcsinosabbika is, öszhangzatos vállvetett munka szüleménye. A természet alkotta ott a dombokat, erdőket, tavakat, és patakokat, mig a történet festői romokkal bútorozta be vidékét. Aztán jött az újabbkori polgárisultság, és e vadregényes környezetbe várost emelt fényes palotákkal, átülteté bele tánczvigalmait, ünnepélyeit, futtatásait, a vadászatokat, hangversenyeket és szinházakat. Mindez elragadó vegyitékét képezi — a fényűzésnek és természetesnek, az idyllinek és pompának; a zajnak és magánynak. Báden szalonja az erdővel, társalgási gyülhelye a hegyekkel, symphoniái a vizeséssel ölelkeznek; alig egy lombsorozat választja itt el a világot a pusztaságtól.

Ebből áll Báden eredetisége. Oly környék, melynek széleit a fekete-erdő kanyargós ösvényei szegélyzik. Ha sétáidban egész utazást kivánsz: itt megtalálod. Egy óra alatt a csevegő, fényes társaságból ott lehetsz a „vén kastély" csöndes romjainál. Mi sem különösebb, mint ily történelmi vár csontváza, mely magaslatáról a fényes zajos várost uralja. Azt vélnéd, hogy a költő által megénekelt vén várgróf áll a csúcson, sziklára könyökölvén vas harczi öltözetben, vállain kaezagánynyal, s mintha igy szólna az álmait háborgató mulatókhoz:

Hej mily lármát csaptok ti itt fiatal nép!
A vének álmait miért üzitek szét?
Ünnepitek fényén komor szemünk sápad,
Kardot csörgettünk mi; ti a poharakat.
Jó! — de távol innen!

Kevésbé érdekes és jóval pusztultabb ez öreg kastély belseje, a heidelbergi romnál; büszke látvány tetőzetlen termeivel, ablak maradványaival, lépcsőzetlen emeleteivel, hol a fölmeredező falak mintha tiltakoznának az ily enyészet ellen! Lent sziklák tömkelege huzódik, jobbra balra tátongó üregekkel. Az elpusztult épület alig különbözik tőlük. Az idő egyforma chaószt csinált a hegyről legördült sziklákból és az emberi kezekkel csinált kövekből.

E vidéken minden halmot rom koronáz. A régi kor, mely elzajlott, itt szórta szét csontjait: de „szelleme" a legendák ezerféle alakjaiban még visszajár. A legenda itt van otthon, Németország fekete erdőiben, s a Rajna partján, — a hegyeken lakik, meglátogatja a kunyhókat, s ott lebeg a nép dalaiban és hagyományaiban. Egész családokat tesz költőkké, melyek mintegy kirínak a mai világból. Ők még hiszik a „tündéreket," kik a hegyeken gyógynövényeket szednek; a „herczegkisasszonyokat," kik az egyszarvura vadásznak, melyet csak szűzek ejthetnek el; a „törpéket," kik földalatti hajlékaikban arany buzát szemelnek; a „hablányokat" kik dalolnak és nevetnek a források csergő nyelvén; keresik Szt. Graalt a halál lovagjaival; lesik a hegyekben alvó Fridrik ébredését, kinek könyöke gránit asztalon nyugszik, melyet nagy fehér szakálla háromszor foly be. A hűbéres óriás meghalt; a rajnai halmok és romok közé temették; de sirján a germán költészet virágai fakadnak, s mint egy érczes sisakja alatt védett madárfészekből — ismeretlen lantosok hirdetik fenkölt tetteit.

Kik kedvelői oly helyeknek, hol viszhangok beszélnek, s a rege suttog, el ne mulaszszák, Bádenbe jövén, az e b e r s t e i n i kastélyt meglátogatni. Követve Lichtenthalig a vén bükksétányt, mely a város élő folyosója, az ember elhalad a „Vadászkürt" fogadó előtt, mely előtt a vendéglős torz-szobra köszöntgeti az érkezőt; — az erdőktől letérőben a Murg-völgybe érünk, melynek méla gyászos tekintete egész ellentétet képez mosolygó környezetével. Thébeida ez Arkádia mellett. Jobbra az ebersteini új kastély, melynek czirádás tornyocskái régi romokkal ölelkeznek. Külseje uj, de belseje ódon. A kiujitott termeket még mindig az ősök vén fegyverzetei foglalják el. Az ujabbkori épület megkimélte a XIV-ik századbeli egyházi stylü ablakokat is. Azt mondhatnók, egy fiatal ember, a ki föltette dédapja pápaszemét. Az ebersteini kastély is egykor egész legenda-fészek volt.

Tiz közül kiszemeltem egyet, udvariasat és tréfást, minő egy regélő öreg. — U h l a n d a dalok szárnyait kölcsönzé neki. „Speierben, a nagy teremben vidám zaj kél. A vendégek jönnek mennek, a sok szép hölgy selyemtől bársonytól ragyog. Az ebersteini gróf, tánczra kel a császár bűbájos leányával. Alig hogy egyszer körüljárnak, hozzá hajlik a leánykas mi szivét nyomja, ezt sugja neki: „Eberstein gróf, légy vigyázó, kastélyodat veszély éri még ez éjszaka" „Ej, kedves kis úrnőm. — véli a gróf — s még is meghivtatok a vigalomba!" S ezzel mindent oda hagyva kardját veszi, és nagy sebbel siet Eberstein felé. Eberstein falai alatt katonák zajongtak, s létrákon és köteleken már már fölfelé mászkáltak. A gróf szépen köszönti őket, és azu án az árokba lökdösi. Hajnalfelé jött a császár, azt gondolván, hogy az erősség már övé. De ime: a várfokon a gróf és katonái ugyancsak vigan vannak. — „Nagyon szeretett uram! tanácslom, a kastélyt máskor vegye el magának. Jobb lesz, ha most bálban diszeleg. Hanem leánya felséges ur, oly szépen tánczol, hogy váram kapuja mindig tárva nyitva áll előtte." És a gróf teremében vidám zaj kél. A vendégek jönnek mennek s a sok szép hölgy selyemtől, bársonytól ragyog. Eberstein gróf maga tánczra viszi a fejedelem bájos szép leányát."

Báden egész környéke tele van ily hagyományokkal. A társalgás elmefuttatói — akaratukon kivül is — tündérek körében forognak. Gernsbachban egy sziklát mutogatnak, honnan az ördög szónoklatokat tartott; — de Mihály arkangyal lejött az égből, hogy megczáfolja, és azóta az arkangyal szószéke szemben áll az ördögével. — Kellersbildben Ebersteinburg mellett, egy kereszt van következő felirással: „Keller Burkard". A legenda azt beszéli, hogy ez egy fiatal ember volt, ki midőn egy izben aráját Kuppenheim itélő biró leányát ment volna látogatni, — éjfélkor útjában, egy magas termetü s vakitó fehérségü asszonyt talált. Rábeszélték, hogy épitessen e helyre templomot, — s ime ásatás közben oltárra leltek, mely mellett egy töredezett szobor állt, a vakitó fehér nő szobra. Azonnal megrendelé, hogy e szobrot szépen az oltárra állitsák. Pár nap mulva a tünemény ismét eléje jött. A fiatal ember kérdést intézett hozzá, s ez feleletül karjaiba rohant; de az ifju imáit mondogatva rémülten futott el. Reggel hulláját ott találták a szobor lábainál. Sirjánál testvére emelteté ama keresztet, mely még maig is látható.

A régi uralkodó háznak is — mint az időnek — meg van Báden körül saját legendája. Ott van a „Kegyenczné" kastélya, melyet Sybilla herczegnő, Lajos Vilmos őrgróf özvegye épitettetett. Képzeljenek önök egy mesebeli kastélyt, a „ligetben szunyadozó szép" kastélya teljesen megőrizve épen áll a XVIII ik századból. A rokoko uralkodik ott, fölczifrázva s túlhalmozva germán ábrándossággal. A két utósó század németjei XIV. Lajos korának pompáját meg akarták maguknál honosítni. Minden marquis akart apródokat; minden választó fejdelem, őrgróf vagy herczeg egy egy Versaillest.

Dresda „Zwingerjét" „zöld boltját" Nymphenburgot, München régi palotáját, a Wolfsbrunnt kell csak meglátogatni, hogy fogalmat szerezhessünk ama gyermekes fényüzősködésről, mely meganyi túlvitt torzképe a nagy királyok diszpompáinak. Ránczbaszedett kertek fái, mintegy parókásan, ugy néznek ki, mint a növényvilág udvari tanácsosai. Vannak itt szökőkutak, melyek tritonjai terpeszkednek, mint maga Neptún; kioszkok valamely el-

Képek Petőfi „János vitéz"-éhez.

(II. kép az I. és II. énekhez.)

„Gyere ki galambom, gyere ki gerliczém!
A csókot, ölelést mindjárt elvégezem én;
Aztán a mostohád sincs itt a közelben,
Ne hagyd, hogy szeretőd halálra epedjen."

Kicsalta a leányt édes beszédével,
Átfogta derekát mind a két kezével,
Megcsókolta száját nem egyszer, de százszor,
Ki mindeneket tud, az tudja csak hányszor.

Az idő a közben haladott sietve,
A patak habjain piroslott az este,
Dúlt-fúlt Iluskának gonosz mostohája,
Hol marad, hol lehet oly soká leánya?

A rossz vén mostoha ekkép gondolkodott,
Követték ezek a szók a gondolatot;
(S nem mondhatni, hogy jó kedvvel ejtette ki,)
„Megnézem, mit csinál? ha benyél: jaj neki!"

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

tünt építész terve szerint, szobák csupa fényből és aranyból; tróntermek hol a nagy mogul kényelmesen tarthatná elfogadásait; öltözők ezerféle üvegeséktől beragyogva, hálószobák nagy ágyakkal, sötétek mint a catafalque-ok; pompás nyugpamlagok, mintha a vadászó Vénus mumiája aludnék rajtok. Mindenütt kristályok, tükrök, lombok, mesés drágakövek, pajzán arabeskek, mint egy tündér királynő palotája.

A „Kegyencznő" kastélya a legbizarrabb ilynemü emlékek egyike. Különössége úgy hat ránk, mint egy báj. Az étteremben hősök szobrai, a konyhában különböző alakú nagy ércz-edények sat; a khinai teremben lecsüggesztett fejű páviánok, mozgó fejjel, mint valami aggok, kik a multon merengnek; a játszó szoba porczellán és csillogó üveg, mig egy más teremben az őrgróf és neje nyolczvan különböző öltözékben vannak ábrázolva.

E sajátságos fény megmámorositja a képzeletet. Azt vélnéd valamely ázsiai palotában vagy, melyet egy túlvilági tünder ide varázsolt. A szőnyegzet teli van rejtélyes ábrákkal, a pamlagok beszélnek, mint Crébillonnál; a pagodák sóhajtanak, a velenczei tükrök halvány üvegeikkel sápadt arczot mutatnak, mely rád szögzi tekintetét..... Képzelmes élet tölti be ez ódon kastélyt; az emlékek suttognak, az árnyak suhannak, a „Történet" — ujjával ajkain — kóborol. Ez Németország neslei tornya. A krónika szerint Sybilla herczegnő egy Bourgognei Margit volt, — beszélnek mérgezésről, melyet egy vetélytárs kevert, eltaszitott kedvesekről, nyolczvan kegyenczről, kiknek nevei egy titkos zugba vannak vésve.

A parttól nem messze eső „Remetelak" mintha megerősitené e mendemondát. Ide járt vezekleni a herczegnő. Képzeljék önök Sz. Mária grottáját Du Barry kertjében. Megmutatják a herczegnő szőrruháját, vezeklő övét, a szalmaágyat, melylyel fölcserélte tollas selyem nyughelyét; a rideg asztalt melyen gyökeret evett, a szent szüz és a Jézus Krisztus képe mellett. Még bűnbánatában is megtartá Sybilla herczegnő sajátszerü izlését; kápolnája megszentesitett bohóság, s misticismusában van valami khinaiskodás.

Minő sétányok minő utak és kirándulások kinálkoznak itt Báden körül. Már maga a név is vonz, mint egy erdőségből jövő fuvolahang. „A viszhang utja." „A sóhajok ösvénye." „A kecskék háza" egy egy darab schweizi föld átültetve a német völgyekbe. Itt van még Geroldsau vad és mégis kellemes vizesése, a habzó forrás, mely fenhangon kiabál, mintegy tiltakozva, hogy ne zavarják habjait — a „minden szentek" hét zuhataga, a fekete erdő e Niagarája, az yburgi kastély, melynek tornyai, mint a titánok leomoltak a villámok csapásai alatt.

A vidék ez elragadó bája komoly lég alatt él. Bádenben hozzád megy a pásztori költemény, és többé nem szabadulsz meg tőle. A hegyeken szétszórt lakok, hasonlitnak azon kolostori épületecskékhez, melyeket a patronusok kezébe rajzolnak. A házak összebújnak, virágokkal ablakaikban, s madárkalitkákkal tölgyfa-tornáczaikon. Ablakokon át a mezei élet szelid képei láthatók: fonó leányok, heverő pásztorok, bölcsőben alvó kisdedek, kik fölött a doromboló macska őrködik, ruhákat teregető cselédek sat. Nálunk egészen ösmeretlen idylli báj van itt. A hálósipkás, papos ruháju embereknek, kikkel itt utainkon találkozunk, mind oly régies patriarkhális arczuk van.

A bádeni falvakon áthaladva, eszünkbe jutnak Gessner vagy Daphnis idylljei, látván a pórlegényt, a mint kis porczelián pipájából sör mellett füstölget, mialatt Menalkas és Tityrus dalolva vezetik a kövér teheneket, felköltve Arkádia viszbangjait, s néha pásztori versengéseikben a protestáns lelkészt hiván itélő birául, ki Luther bibliájával hóna alatt, sétálgat a vidéken.

Földünk éghajlatai.

(Egésségi szempontból.)

(Vége.)

Nápoly a bágyasztó Sirocco honának égallja, meleg ugyan és száraz, de változékonysága miatt mellkórosoknak, főleg gümösöknek ártalmas. Azonban nyirkes alkatú egyének ott gyógysikerrel időzhetnek. — Nápoly éghajlatához hasanlók: Bajae, Puzzuoli és Mola di Gaeta. — Miként Libeca és Siena, úgy Nápoly is nyaranta Italia egyik leghűsebb városa, minélfogva a nyári évszak alatt Europa vagyonosaitól és főrangúitól szokott megnépesülni, kik aztán egy fordúlattal ismét téli szállásukon Róma, Pisa, vagy Flórenczben teremnek.

Sicilia éghajlata átalában, de Palermoé különösen meleg és némileg egyenletes; minélfogva a mellkórosoknak hasznos és czélszerü téli laktelep, ha a miatt, hogy a gümőkort (tüdővész) Olaszországban nagyobbára ragályosnak tartják, ottani időzésük nem volna sok kellemetlenséggel, s más mindennemü kényszerü nélkülözéssel megháboritva.

Malta égallja enyhe, s hőmérsékében egyenletes, minélfogva gyógyhatására nézve Nizzával vetélkedik. Mindazonáltal távolsága, szárazabb éghajlata, poros földe és igy gümősökre nézve hátrányos volta miatt kevésbé látogatják.

A jóniai szigetek különösen pedig Corfu a mellkórra nézve legujabb időben nagy hirre vergődött.

Francziaország.

Déli Francziaország, különösen a Provence tenger-partjai gazdagok oly tájakban, melyeknek égallja minden időben egészségi szempontból nagy figyelem tárgya volt. — A közép hőmérsék itt átalában + 14 Cels., száraz és izgató jellegü, rögtöni hideg északnyugati (Mistral) szelekkel, sok porral, s télente erős fagygyal váltakozva. Ezért tüdőkóros, főkép gümős egyének e tájakon haszonnal nem időzhetnek. De hurútos, takáros, görvélyes, laza szövetü renyhe egyénekre nézve ez éghajlat igen kedvező. — Ide tartoznak: Hyéres (város,) és ennek közelében az északi szelektől ment Costebelle: mindketteje elég enyhe éghajlatú. Cannes szintén a középtengernél fekvő, és szelektől védett város éghajlata enyhe, s mainap elég sürün látogatott hely. — Montpellier Aix, Marseille, mind a hárman északi és észak nyugati szeleknek lévén kitéve, tüdőkórosoknak még kevésbé valók, mint Hyéres.

Végre délynyugati Francziaország égallja enyhébb és főleg nedvesebb, mint a Provence-é; ennélfogva mellkórosokra nézve kedvező. — Laënnec, tüdővészes betegeit rendszerént a Bretagneba szokta volt küldeni. — A föl és alpyrenei département, névszerént Pau, Bagnéres de Bigorre, s több mások, mai nap igen látogatott helyek.

Németország.

Ámbár déli Németország éghajlata semmi tekintetben sem versenyezhet Olasz és más országok déliebb vidékeivel; mégis észak honos nemzeteire nézve (szervezetük természete miatt), csaknem merő lehetlenség, hosszabb ideig ez utóbb emlitett országok tartományaiban időzni, és azért rájuk nézve e helyeket igen üdvösen pótolják déli Tyrol és Schweiz, s ezekben: Meran, Interlaken (a genfi tónál.) satb. — Aztán némely helységek a Rajna, Neckar, Main és délnyugati Schwarzwald völgyeiben, péld; egy Baden-Baden, Heidelberg, Wiesbaden, melyek egyszersmind ásványvizekkel, hidegviz- és savó gyógyintézetekkel is fölszerelvék. Ezek választásánál nem csak a gyógyforrások vegyi szerkezete, hanem különösen a hőmérséki fok változásai, körlégi nedvesség, esőzés és szelek elleni oltalom lényegesen tekintetbe jönnek. — Végre hegyi és havasi tájak ideges, rásztkóros, hökkhurútos, idült náthás egyénekre nézve fölötte fontos gyógyerővel birnak. — Sőt mai nap már Norvégia és Canada is, főkép a brittektől szorgalmasan látogatott tájakká váltak, és pedig előbbi: idült gyomorbajoknál, elmekóroknál, agyi lob hajlamnál; az utobbi: görvély és más senyveknél.

Spanyolország.

A pyrenei félszigeten kevés hely van, melynek éghajlata mellkóros egyéneknek ajánlható volna. Legalább hasznosságuk még ez ideig nincs kimutatva. Mindamellett Malaga, Cadix és más déli és délkeleti tartományok lebészeti visszonyait kórgyógytanilag az ujabb időben dicsérik. — Ezt kétségbe lehet annyiból vonni, mert Malagának égallja sokkal szárazabb, és hűsebb szelek járják, mint Maltát, melynek éghajlata mellkórosokra nézve ártalmasnak bizonyult. Tehát Malaga sem birhat nagy gyógyerővel a mellkórokban.

Afrika.

Aegyptus, s benne Kairo, Theba, hol az éviközép hő mérsék + 21 — 22° Cels. tüdőbajos egyénekre nézve még kevésbé kedvezők, éghajlatuk igen száraz, s már márcziustól kezdve forró homok forgatagok s rögtöni hőfoki változatok rontanak be; ezek mellett mindenütt kényelem, társaskör és szórakozásihelyek hiánya. Nem is látogatják most már más mellkórosak, mint angolok. Ezek is csak azóta, hogy Burgess és Mason Madeira előnyeit Kairo fölött mellkórosokra nézve megtámadták.

Az atlanti tenger és szigetei.

Az atlanti tenger szigetei közt legfontosabbak azok, melyek délkeletre, tehát Afrika nyugati partjai közelében fekösznek. Ezek között első helyen állana Clark szerént: Madeira, melynek égallja az egész északi félgömbön a legkitünőbb hatásu mellkórokra nézve (Burgess és Mason mint fennebb emlitők, ezt tagadják, s Corfunak Madeira fölött előnyt adnak.) — Madeira hőfoka enyhe, egyenlően meleg, és a mi oly kedvessé teszi, még nyaranta sem heves, miután hőfoka akkor sem haladja meg a + 20 — 22° C. — Télen pedig nem esik alább + 7 — 8 Cels. foknál. Emellett nedvesded, ugy, hogy Madeira körlége az év legtöbb részében vizpárával telitett; (de mégsem oly nedves éghajlatú, mint Jamaika és más nyugatindiai szigetek, kétségkivül Afrikához való közel fekvése miatt.) Esőzése aránylag gyér. Egész éven át nincs több 73 esős napnál; de ege nem oly szép, nyugodt és derült, mint Italiáé. — Megemlitendő még, hogy Madeira a passat-szeleknek nincs kitéve. Végre, hogy nem csak éghajlata kellemes, de egyéb a kényelem és comfort más nemeihez tartozó előnyeire nézve is — Clark szerént — páratlan hely a földgömbön a mellkórosokra nézve. Jelenleg Funchalban (a sziget fő helyén) tüdőkórokban sinylő vagy azokra hajlamított egyénekre nézve különös gyógyintézet áll fenn.

Teneriffa legkitünőbb hely a Canari szigetek közt; de éghajlata sokkal forróbb, mint Madeiráé s a hőfok benne nagy és gyakori változásokat szenved.

Szent Ilona sziget gyógyállamásul szolgál oly Keletindiából visszatérő mellkóros brittekre nézve, kiknek — Bombay Madras és Poona éghajlatai alatt, hová javulás végett mentek vagy küldettek, — fölgyógyulásuk nem sikerült.

Az azori szigetek, s köztük Szent Mihály leginkább megközeliti Madeirát. De mégis nedvesebb és változóbb hőmérsékü, a kényelem pedig igen csekély rajta.

Amérika.

Az amérikai szárazhoz közelfekvő szigetek nyáron szerfölötti forrásuk, a hőfok nap- és éjközti gyors változása, és a viharok és szélvészek gyakorisága miatt, egészségi szempontból csekély becsesel birhatnak. Ide tartoznak: Bahama és Bermudas, Jamaika, Barbados és Martinique sat. Azonban állitják némelyek, hogy mivel ezen itt elősorolt szigeteken nagy kiterjedésü váltólázhozó mocsárgerjes tájak fordúlnak inditt amott elő, ez okból éghajlatuk a gümőkór kifejlődésére gátlólag hatna.

Némely mellkóros Nyugat India és Sierra Leone közt szüntelen föl s alá jár, s ilykép hajózva igyekszik gümőjétől megszabadulni.

Ázsia.

Az ismertebb ázsiai tartományok közt több angol gyogyász dicséri Poonát, Bombayt és Madrast, mint oly tájakat, melyek a mellkórokra nézve kedvező gyógyhatásu égalljal birnak.

Végre a három Guano sziget, melyeken mindennemü tenyészet kihalva látszik lenni, s a földtalaj sok helyütt 30'-nyira nem egyéb guano ürüléknél, melynek salamia-gazdag tartalmánál fogva, ezen szigeteknek salamia gőzzel telitett körlege köszvényes, sülyös, kőkóros, s idült kütegekben sínylő betegekre nézve egyedüli a maga nemében.

Az égalljak érvének elmélete.

Az éghajlatok hatási érvének elméletét földünk egyes csonkjainak az egyenlitőhözi (aequator) viszonyából és helyzetéből alkothatjuk leginkább: mert ez azon csillagászati kör, mely szintén nap-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

csillagunkhozi viszonya és fekvése miatt az éghajlatok hőmérsékének kimérésére nézve határozó szabdául tekinthető. — Egyes égöv távolsága az egyenlitő körtől, tehát a geographiai szélesség az élő lényekre nézve, különféle hatásra módositja a naphevét, midőn is e csillagnak viszonyát valamely égalljhoz következésképp kül és belterji hévfokát szorosan meghatározza. Ha mi minden egyes égallj befolyását az emberi szervezetre megitélni akarjuk, ugy annak szembe és érzékbeeső hatását korán sem kell egyedül azon hév különféle fokából fejtegetnünk, mely minden egyes égalljnak sajátja, mert földünk részeinek különféle helyzete a naphoz, és a többi égi testekhez, főleg az, mely meghatározza egyszersmind a világosság hatási belterjét (intension), a körlégnek vegyi, villamos és élettani jellegét, az időjárás alkatát, állatag vagy változó képét és időszaki szabálytalanságait. Fontos továbbá ezen érveknek befolyása az állati és növényi tenyészetre, tehát azon két természet-országára, melyből az ember tápszerét kiválólag nyeri.

Az éghajlat tehát helyi viszonyok által, például valamely táj tenger fölötti emelkedettsége, talajának mélysége, a szomszéd álló vagy folyó vizek, tavak, tenger, lapály, hegység, erdőség sat. által igen sokféleképp módosúl, s hogy ugy mondjuk; mintegy sajátképü égalljá alakúl. Már hogy ezek és ilyen égallji viszonyok az ember testére ugy, mint kedélyére határozott befolyással birnak, kiviláglik azon észleletből, hogy amint az állati és növényi tenyészet különféle égalljon egymástól saját jellege által különbözik, ép ugy az ember is anyagi, szellemi és erkölcsi jellemvonásaira nézve különféle világrészeken, sőt ezek egyes tájain is az égallj rásülött bélyegénél fogva végtelenül különbözik.

Ugyan is a hideg éghajlat alatt, mely közvetlenül az ideg és izom rendszerre hat, az ideg szálaknak a hideg-okozta összehuzódásuk által bizonyos fokig érzetegségi erélyükben lehangoltatnak; mert a hideg azon cseremunkálatát a külvilági behatásokkal bizonyos fokig gátolja, és az ideg és érzéki szervek életerejét a testi beltenyészet csökkentése által bizonyos fokig eltompitja: ennélfogva különösen az érzéki szervekben kisebb vagy nagyobb érzéketlenséget hoz létre, mely érzéketlenség aztán a szellemi erők megernyedését vonja maga után: de ismételjük mindig csak bizonyos fokig. — Ily telluricus viszonyok közt az elme a szellemi tehetségek legalsó fokán állapodik meg, avagy legfölebb a középszerüségig emelkedik.

Minthogy a hideg — mint mondók, — az idegrendszer életét csökkenti, csökkenti egyszersmind a testi izgatagságot is. Ellenben növeli a szervek összehuzása és a légzés erélyesb folyamata által főleg az izom rendszer belterji erejét. Mind ezt megerősitik a földsarki néptörzsek. Tekintsük meg a grönlandiakat, eszkimokat, lapponokat, számojedokat sat. Nálok a hideg égallj behatásának eredményeit testre, lélekre és kedélyre egyaránt felötlőleg látjuk. Az eszkimo, izmainak belterji kifejlődése által a jeges medvével is megküzd; de a legegyszerűbb fogalom elvont eszme megértésére is képtelen, s közülök csak egyesek, kik a zord éghajlat hatását mérséklő körülmények közt élnek, vesznek föl némi szellemi müveltség félét. — De nehány szélességi fokkal alább, már oly néptörzsekkel találkozunk, kiknek kebléből világhirű csillagászok és mathematicusok, tehát oly tudományok hősei léptek ki, melyek kitartó mély elmélkedést igényelnek. Ime a nehány foknyival alábbi égőv is már mennyire módositja az idegrendszer, s különösen az agy életének a sark körött találtató merevségét; de Ticho de Brahé hona népeinek kedélye Newton földijeinek kedélye, meg azon ország népeinek kedélye, hol a csalogány nem a fán, hanem a tóban szokott énekelni, mint kiki tudja kevésbé forgatag, mert ők kellemes vagy kellemetlen benyomások érzetére, csak csekély fogékonysággal birnak, s egész valójuk mindinkább közeledik azon alkatási jelleghez, (sőt helylyel közzel fölül is mulja azt,) melyet hideg vagy nyákos mérsékletnek nevezünk. — Általában azt tapasztaljuk, hogy minél inkább hátraltatják éghajlati befolyások a növényi tenyészet folyamát, annál inkább van háttáltatva az alattuk é l v e m o z g ó t e r m é s z e t kifejlődése is; egyszersmind annál képtelenebb az, az ösztönök és érzelmek fölvételére. Ezért van az, hogy a magas északi ember több kevesebb kivétellel hideg érzéketlensége mellett oly kegyetlen és sokszor oly embertelen.

Mind azon kórok tehát, melyeknek alapja túlösztönzött vagy gyönge idegzet, mint: elmekórosok, őrültek, ábrándozók, továbbá mind azon kórok, melyek forró égalljak behatásának kimaradhatlan szüleményei: lép és májdagok (Kelet indiában,) idült ádáz jellegü kütegek, vérhas, hányszékelés (cholera), mirigyvész (pestis), görcsök sat. csak ott északon találják biztos és állandó javulásukot.

Lássuk most a forró égalljat és munkálatát. A mindent éltető nap hevének mindinkább függirányos esése, s nagyobb özönnel való szétterjedése az állat és növény ország életét erős belterji folyamatra hangolja. Ez okból ott az egyenlitő közelében a természet, a tenyészet bujább és gazdagabb, mint e körtől távolabb. — Amott soha nyugalomra nem térő erővel teremti, és alakitja, festi, sokasitja, országai élő és élettelen vagyis életszervezetlen képeit. Minden, mi e forró égalljakon az emberre hat sietteti fokozatos kifejlődését, és sebes léptekkel vezeti a szűk kézzel kimért élet határain át. — A hévnek tágító jellege, midőn a külhatányokkali kölcsön-cserét gyarapitja és az ideg rendszeri élet folyamatát élénken follenditi; fokozza az élő testek izgatagságát és érzetegségét; de egyszersmind az ideg és izomrendszer tulsúlyú uralma alatt a megfelelő visszahatási erélyt megcsökkenti, fogyasztja. Minthogy az összehúzó erőnek ellentétetett tágító hév, és ez által a térfogatában élenygyéritett levegő az élenyités folyamát megtöri, a testek szilárd szerveinek összeállását, tömörségét, zsongerejét szétzilálja, gyöngiti. Szóval: a mely mérvben a forró égallj az izgatagságot és érzetegséget fokozza; azon mérvben csökkenti a szervi képletek, s különösen az ember élet erejének belterjét.

És a mily mérvben csökkenti a szervi képletek, s különösen az ember életerejének belterjét; azon mérvben ejti és homályositja meg a szellem és kedély világát is. Sehol anyi ábrándozót, elmekórost, őrjöngőt, vallási rajongót nem látunk ideoda barangolni, mint a forró égalljakon, nevezetesen Keletindia, Arabia és Egyiptomban, mert — mint mondók — az agy és idegrendszer kiválólag az, melyet a nap heve legelőbb és közvetlenül támad meg, t. i. azon rendszert, mely náluk tulmunkás életet él. — Ezen forgatag és túlérzékenyittte idegrendszer fölveszi mind azon benyomásokat a legnagyobb könnyűséggel, mit a külvilág hatásai rá gyakorolnak, és az érzéki szervek rendkivüli éle nyomán maga a képzelő erő is nálunk csoda fokra hág; gyorsan fejlődnek ki tehát ott a szellemi tehetségek, s különösen nagy cselekvésre emelkedik az ábrándozások minden neme; minélfogva ott a szép müvészetek az eszméi elvonást igénylő tudományok fölött előnynyel divatoznak; ez okból minden korbeli kitünő költőket találunk ott, de ne keressünk köztük számtudóst, — metaphysikust, vagy természet-buvárokat. E fáradságunkat soha siker nem koszoruzná.

Minthogy a forró égallj népeinél a szellemi öncselekvés belterji ereje hiányzik; ellenben az érzetegség tuláradó mérvben lakja testüket, ennélfogva az érzékiség s annak mindennemű kiágazásai, mint például a s o k n e j ü s é g s a többi névtelen eltérések náluk nagy tért szoktak elfoglalni, mire őket az égallji szintén buja tenyészet ösztönözi. — A miként tehát egy magas északi tenyészetfosztott égalljnál (a 60° széles foktól a sarkig) nem lehet szó betegeink gyógyodaküldetéséről, ugy a forró égalljon (0—10° szél. fokig) sincs mit keresniök azoknak — Amott az élet félhalál, emitt pedig gyors halál; s csak a mérsékelt meleg égalljakon (30°—45° szél és 48—52°-ig) terjed ki gyógyászatunk égallja. — Azon égallj ez, hol az emberi nem semmiség porából legszebb részarányos szervezetben, mondhatni: alkati pompájában emelkedék föl, hol a szép müvészetek és tudományok legelőbb kezdének ébredezni, s mai virágzási magaslatukig haladtak, hol végre aránylag a legszebb erény- és hősiség példái ragyogtak minden században.

Hogy ide, e mérsékelt égalljakra mily betegeket szoktak küldeni, fentebb érintők.

PATRUBÁNY ANTAL.

SZÉPIRODALMI CSARNOK.

Tiz nap története.

— Sept. 6. —

„Mily csodálatos ez a lángelme! Legyen! És a világ teli van szebbnél szebb dallamokkal, melyekről még tegnap este sejtelmünk sem volt". — E szavakat irá egy szellemdús ember, midőn Meyerbeer „Dinorah" ját hallá, s nekem e szavak mindig eszembe jutnak, valahányszor csak egy uj dalmű szépségeit élvezem.

Eszembe jutottak sept. 2-án este is, midőn „F a u s t o t" először ballám. Nem mintha G o u n o d K á r o l y t, e dalmű szerzőjét, lángésznek tartanám, hanem mert valódi tehetség, ki képes uj dallamokkal bájolni el hallgatóit.

A „Faust monda" mindig nagy csáberővel birt mindazon szép szellemekre, kik zene, festészet és költészettel foglalkoznak. Az eredeti német szellem oly nyilatkozása az, mely gazdag anyagot nyujt mindennemü alkotásokra. Ary Scheffer képeket festett belőle. Spohr dalmüvet irt, Schumann Róbert zenerészeket, Wagner Rikhárd nyitányt, Lessing szinmüvet, s G ö t h e egy nagy drámai költeményt, mely minden ide vágó törekvések koronáját képezi.

Az ő müvéből készitek Barbier és Carré is azon szöveget, melyhez Gounod zenét irt. Természetes, hogy azon bölcselmi elemek, melyek Göthe müvének oly nagy becset kölcsönöznek, egészen kimaradtak, s az egész dalmű szövege a regényes jelenetek ügyes összefüzéséből áll. Itt Mephisto — a sátán —*minden, ki az emberekkel — mint lenge árnyakkal — pokoli szinjátékot csinál.

A élénk rythmusú franczia zene hogyan lehetne képes e monda ős német szellemének mély és hű hifejezésére? — kérdhetik sokan. Valóban magam is azt hiszem, hogy Wagner Rikhárd sokkal nagyobbszerü zenét irhatott volna „Faustho z"; de hiába óhajtjuk azt, a mi nincs; azzal kell foglalkoznunk, a mi előttünk áll.

Távol vagyok attól, hogy Gounod zenéjét tökéletesnek találjam. Ehez az egészben nagyobb logikai összefüggés, a részletekben sok helyen több velő, s mélyebbre ható jellemzés kellenének. Azt is észrevevém, hogy néhol Meyerbeer szellemének viszfénye ragyog a dallamok könnyűd folyású árjában. De bármint legyen, azért e mű igen élénk és költői hatást tesz a kedélyekre; fölemeli a képzeletet, és édes képekkel tölti el szivünket.

Minden oda munkál, hogy a hatás minél tartósabb legyen; a zene nemes folyása, a szöveg költészete, a szinpad képei, s a kiállitás fényüzése.

Azt is észre kellett vennünk, hogy Gounod zenéjében van valami megnyerő eredetiség. Nem a föltalálásban, hanem a már meglevők alkalmazásában. Az élénk franczia styl itt komolyabb, egyszerűbb és magasb köntösben jelenik meg; a könnyűd zene nemes harmóniával párosul. A mosolygó franczia szellem mintegy körül folyni látszik a komoly és magasztos német muzsát.

A zenei bevezetés után, mely egyszerü, a vén Faustot munka-szobájában látjuk, könyvek, földgömbök, csontváz, és a tudomány eszközei között. Kétségbe van esve, hogy h i á b a fürkészé az alkotót és a természetet. Kételyei csak nőttek, s méregpohár után nyúl. De a kelő nap pirositja az abla-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

kot, s élénk hajnali zene szól, oly idillies és vidám, melyet mintha mindig hallottunk volna, midőn a patak csörög, a madár dalol és a virágok ébrednek. A természet édes hangjai ezek. Hallik a munkára sietők vig éneke, — s Faust elkeseredve, átkozza a tudományt, a hitet, imát, s hivja a sátánt.... Mephisto megjelenik a föld alól, görbe láb, sanda szemek, vigyorgó gúny; mig oldalán kard, fején tollas kalap, ajkain csábitó szavak. Mindent igér neki. Faust ifjuságot és szerelmet kiván. Mephisto a háttérre mutat. Ott a legszebb világitásban egy bájos lányka látszik rokolyája mellett. „Ez fog szeretni" — mondja Mephisto, s Faust azonnal ifjunak változván, lelkesülten indulnak el, hogy föltalálják e bájos képet az — életben.

A második felvonás teli van élet és elevenséggel. Egy város terén csoportok zsibongnak, a háttérben naptól világitott kék hegyek. Katonák, tanulók, polgárok és nők szebbnél szebb karénekeket dalolnak. Valentin — Margit testvére is — köztük van, s szintén harczra készül. Jön Mephisto és hatalmas bordalt énekel aranyról, ördögről. Dalában megsérti Margitot, s Valentin karddal rohan reá. De kardja eltörik a levegőben. Borzadnak, mert „bizonynyal lakója ő (Mephisto) a pokolnak." Ekkor megforditják kardjaikat, melyeknek markolatai igy meganyi keresztek, s a sátán borzalma közt vonúlnak el. Majd újra hangzik a dal és táncz, s e zajos vidor képek közt egy szép sugár alak vonúl át a háttérben, festői öltözékben, minőt ma már csak múzeumok ódon képein látunk. Faust megszólitja:

„Megszólitásomért bocsánat szép kisasszony.
Kisérnem ha szabad, fogadja el karom."

Margit szerényen és kecsesel felel:

„Óh uram, nem vagyok én sem szép, sem kisasszony!
S kiséretül karját el nem fogadhatom."

Faust elszomorodik, s e kecses, szűzies képet ismét a táncz zaja, a nők éneke, az ifjuság tomboló öröme nyelik el.

A harmadik felvonást a kerti jelenetek képezik. Ki ne emlékeznék Göthe e gyönyörü lapjaira? A szerelem oly édes képe ez, melylyel csupán „Romeo és Julia" erkély-jelenete versenyezhet. Fák, virágok a földön, holdfény az égen, illat és csend a levegőben, szerelem az emberek szivében. A fiatal Siebel (Margit imádója) bokrétával jő, s kéri a virágokat, hogy tolmácsolják szive érzelmeit; majd bokrétáját letéve Margit ajtajához — reménynyel távozik. Faust is jő, s üdvözli a kis lakot, bámulva egyszerüsége bájait.

„Mily gazdagság van e szegény lakban,
És menyi boldogság tanyáz abban!"

Mephisto gonoszúl szól:

„Hogy kiálld a versenyt, s legyőzd azt a virágot,
Keritek oly drága kincset,
Minőt e lány még álmában sem látott."

Ékszerszekrényt hoz, s leteszik Margit ajtajához.

Margit jő, s leülve a gyeppadra, fonni és dalolni kezd. Dalolja az ó német balladát a „thulei királyról, ki sirig hiven szeretett," s megemlékezik a nemes magatartású ifjúra, ki őt az utczán megszólitá.

Meglátja a virágot, s örül neki... majd meglátja az ékszerszekrényt is, és szeme elvakúl. Magára rak arany lánczot, fülön függőt, s nézi magát az ezüstös tükörben... A virág el van feledve. Mily igaz és szomorú kép! Hány leány választ igy, — s hány bánja meg választását! Ma mosolyog, holnap sir, holnapután kétségbeesik és meghal. A sátán fegyvere azért hódit, mert aranyból van.

Faust jő, s szerelmi dalokat mond a holdfénynél Margitnak. Minden oly varázsos, mely a szivet szerelemre költi. A háttérben a vágyódó koros Mártha asszony édeleg, és a gonosz Mephisto ármánykodik gúnyosan. Faust a tünő fényű holdvilágot kéri, hogy ébreszsze föl Margit szivében a szerelmet. És föl-ébred az. Mikor Faust elmegy, még akkor is ablakából kihajolva dalol a csillagokhoz. Faust elősiet és keblére omol, a lány gyönyörteljesen néz rá, s a sátán — kaczag.

A negyedik felvonás Margit búját és kétségbeesését festi. Szegény leány, szerelmében elbukott, anya lőn, s lánytársai megvetik. Siebel megakarja bosszúlni, de Margit nem akarja ezt... templomba indúl, hogy vigaszt találjon. Ezalatt a harczból visszatért katonák diadalzajjal jőnek, s hatalmas karéneket dalolnak. Valentin megtudja testvére balsorsát, s Faustra kardot ránt. De ezt az ördög védi, s Valentin elesik. A nép összecsődül, jön Margit is, hogy hallja testvére átkait. — Mélyen ható jelenés, mely Valentin halálával, s a nép egy fohászszerű imájával végződik.

A templomban Margit nem talál vigaszt. Imádkozik, de imájának visszhangja a gonosz szellem átka, mely Mephisto hangján beszél. A nagy khorálok közt Margit kétségbe esik, vivódik és összerogy.

Az ötödik felvonás bűvös látványok lánczolata. Itt a Valpurg éje. Rideg, sziklás vidék; lidérczek dalolnak, s a lég bolygó hideg fényei röpködnek a levegőben. Mephisto bevezeti Faustot, kinek vére fagyni kezd. De a sátán egy intésére minden átalakul. Valóban bűvös és meglepő változás. A rideg sziklák helyén egy keleti kéjpalota belseje, aranyos ivek, oszlopok, lépcsőzetek, tündéri világitás, — a lidérczdal helyett gyönyörök éneke, a zord boszorkányok helyett szép tánczosnők, a szépség királynői, kik csábtánczot lejtenek gyönyördalok között. — Faust iszsza a feledés nektárját, s öleli a legszebb leányt... de Margit képe fölvillan előtte, nyakán vérpiros szalaggal. Borzadni kezd. A tündér-palota egy pillanatban ismét eltünik; rideg sziklás vidék látszik, s egy hegylejtőn Margit vonúl át. — Az utósó jelenés börtönben foly. Margit, ki gyermekét megölé, a földön fekszik, midőn Faust hozzája lép. — Van itt egy dal — a szerelem, fájdalom és szemrehányás leggyöngédebb hangjaiból; — halk, mint egy távolról jövő fuvolahang.... Valóban távolból jő, — az örökre elveszitett nyájas multból.

— — Emlékszem vissza,
Ez itt az utcza,
Hol láttalak először.
Karod kináltad, s én
Pirulva állottam.
„Megszólitásomért bocsánat szép kisasszony,
Kisérnem ha szabad, fogadja el karom".
„Óh uram, nem vagyok én sem szép, sem kisasszony.
Kiséretül karját el nem fogadhatom."

Faust kéri Margitot, hogy kövesse, de Margit Istenéhez fordul. S ime a börtön falai sülyednek, verőfényes kék ég mosolyog föl, s mig Faust lenn a sátán áldozata marad, Margit angyalok körében emelkedik előttünk föl az ég felé. Keresztyéni igazságszolgáltatás, mely szerint a szenvedés megtisztitja, s éghez emeli az egykor bünössé vált lelkeket.

Mind e költői jelenések és látványok szép zenével kisérvék. A nagy karok hatalmasak, a khorálok magasztosak, a szerelem dalai bájolók, a sátán hangjaiban pokoli gúny, a tánczzene vidor és hullámzó. Egész jelenetek, például Valentin átka és halála mélyen meghatják a nézőt; a visszatérő katonák énekét ismételni kellett. A kiállitás egész fényüzéssel volt eszközölve, kivált az ötödik felvonásban, melynek változó képei megleptek mindenkit. Brandt Károlyt a jeles darmstadti gépészt és Horn diszitőt többször nagy zajjal hivták ki, mintha azt akarták volna kifejezni: „valóban nincs többé genialitás, csak a gépészeknél!"

Az előadás eléggé sikerült, noha a czimszerep kivül esik azon körön, melyben Pauli otthonosan mozog. Kőszeghi Mephistojaból nem hiányzott más, csak a sátáni gúny, s ez elég hiány. Simon az átokjelenetet drámai hatással énekié. Carina k. a. (Margit.) mint értelmes művésznő tünt ki majd mindenik jelenetében... csak kettő nem sikerült neki: a mosoly és a halk hangvétel. Nagy Huber Ida (Siebel.) és Hofbauer Zsófi k. a. (Marika) kisebb szerepeiket elég jól énekelték. A karok erőteljesen és nagy összhangzással működtek. A tánczrészek igen jók voltak, s Rotter Mari k. a. könnyüden, szabatosan lebegett a keleti palota virágfüzérei és szines lámpái alatt. Holdfény, napfény — villanyvilágitással eszközölve — emelték ez eleven és festett képletek hatását.

Szóval a siker nem mindennapi volt, s elismerésünk és tapsaink zajában nem szabad megfeledkeznünk Ormairól sem, ki a szöveget igyekezett értelmesen és folyékonyan forditani.

Az őszi és téli idények kedvencz dalműve „Faust" leend.

Költészet és mestérség, dal és gép, a szellem bája és a külsőségek fényüzése foglak kezet, hogy — föntartsák.

VADNAI KÁROLY.

A bankár.

(Jelenetek a párisi életből).

(Vége.)

VI.

Engedje meg az olvasó, hogy őt egy fényes terembe vezessük. Mondanunk kellene, hogy a bútorzat rendkivül gazdag, és izléses; hogy a függönyök redői alatt eltünnek a falak; hogy a szőnyeg oly mozaikszerü, mint Velencze Márkegyházában a szivárványszines márványlapok; hogy a kandalló két japoni csudát őriz; mikért szenvedélyes műkincs-gyüjtő oda adná egész gyüjteményét; — de e fény és drágaságok között egy gyászba öltözött fiatal hölgy ül, tartva két kezével szivét, hogy meg ne szakadjon, és midőn egy élő lény imáival találkozunk: akkor mindezt nem látja az ember.

A fiatal hölgy, mint sejtheti az olvasó, nem más, mint a bankárné, Neuville Sarah.

Soha nem sikerülne kifejeznünk mindazt a bánatot, mindazt a magdolnai lemondást, melyet könyeresztett alakja kifejez.

Mi férfiak alig ismerjük azt az égi nyelvet, mit egy bűnbánó hölgy beszél, midőn azért imádkozik, kit szeret!

A halállal kell szemben lennünk, hogy igazán érezzük a szerelem valódi hatalmát!

Ekkor, mielőtt a szív megtörnék, fölébred még egyszer, ifjan és teljesen; nem kérve az égtől csak egy pár pillanatot, mik elfutnak előle; — nyelve, mely hajdan oly csodásan ékesszóló volt, legfölebb sóhajra, könyekre, imákra szoritkozik; — egy szóra néha, egy névre, egy sikojra, mely a halál sikoja!

Léptek hangzának kivülről.

A nő fölijedt, s merev mozdulatlansággal várta a belépőt, nem levén ereje csak egy lépést is tenni.

Inasa lépett be.

— Beszélj! — suttogá Sarah a kandallóhoz támaszkodva; — beszélj! — van erőm; kész vagyok mindent hallani!

Fülöp hallgatott kendőjét keresvén.

— Látom a vészt arczodon, — értelek; — látod hogy özvegyül vagyok már öltözve — szólj! melyik esett el?

— Mind a kettő, asszonyom!

Sarah sikoltva rogyott le e váratlan hirre. Bármi kész volt is lelke a legnagyobb csapásra; bármennyire hozzá szokott is tegnap óta siratni egy áldozatot; de két áldozatra nem gondolt.

Midőn magához tért, oldala melleit, az ágyban, egy szép kis szőke gyermeket talált, ki mosolyogni látszék feléje egyikével amaz égi mosolyoknak, mikben összevegyül az ártatlanság és bűnbocsánat!

* * *

Hónapok multak el. Eljött a szép, mindent fölélesztő májushó, mely a természet különös áldása által, rendesen tovább tart, mint az élet tavasza. (A párisi életet értjük.)

Lágy szellő susogott a Tuilleriak ős fái közt; itt ott gyermekek játszottak, tiz lépésnyire a dajkától; — amott aggastyánok olvasták a reggeli lapokat, szemüveggel, három lépésnyire az ujságbódétól; szóval e kert, e kis paradicsom Páris közepén, élénk és lármás volt, mint legfényesebb napjaiban.

Egyik padon egy javulni látszó beteget lehetett észrevenni, erős adagokban szíva a fris levegőt, és néha néha szomszédjára mosolyogva.

— Nem sétálnánk egyet a tóig? kérdé az egyik.

— Oh nem hiszem, hogy a tóig mehetek; viszonzá a beteg gyenge hangon; ha csak orvos ur nem visz.

— Kisértsük meg.

A beteg itt fölkelt, s orvosa karjára támaszkodva megkisérté járni mint a gyermekek; de daczára a két támasznak, mit botja és orvosa adott, bajba került egy egy bátor lépést tennie.

Tudjátok, hogy a jó orvos osztja betegének minden gyöngéit, azért Delange úr szinte gyöngévé tevé magát, s próbálgatott vele járkálni mint gyermek.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

— Üljünk le! édes orvos úr, mondá néhány lépés után a beteg alig lihegve; — nincs még erőm!

— Teringettét! — hisz akkora sétát tevénk, mibe bele dőlt volna egy gőzmozdony.

A beteg leereszkedék lassan a kőpadra.

— Akar ön egy reggeli lapot?

— Köszönöm.

— De ön olvashat már bátran, szinházi krónikát, börze czikket, szemléket, kivéve ama veszélyes rovatot, mit fait divers czim alatt adnak a közönségnek. — Ezt eltiltom minden betegemnek; — s azt hiszem, az egésséges világ is jót tenne, ha e méreg és gyilok-gyár hajmeresztő termékeit nem emésztené oly mohón.

— Ön mondá imént, drága orvos úr, szakitá félbe a beteg, hogy látta őt?

— Igen! édes Kam úr! láttam a Magdolna-egyházban; sőt, mi több, ma irtam is neki egy pár sort.

— Hogyan! ön irt neki! — és nekem e fontos dologról nem szól?

— Ön Morlin nevét emliti, mondá rövid szünet után, hisz ő nincs többé!

— En is ugy hiszem; de az elővigyázat nem lehet fölösleges. — Művemet nem szeretném koczkáztatni.

— De mondom ő meghalt!

— Én is azt mondom... De tegyük föl, Kam úr, hogy él, mint ön? hogy valamely fa árnya alatt e fris levegőt szívja mint ön? hogy azon édes találkozáson töri fejét, min ön; — akkor?

— Ez lehetlen!

— S ha lehetséges volna?

— Az ég nevére mondja! — tud valamit felőle! — Nem halt meg?

— Mit akar ön mondani?

— Talán nőmnél a holt férj helyét pótolja.

— Nem nem! legyen nyugodt. Neje most is gyászt visel...

A beteg nyugodtabban lélekzék.

— De, folytatá szilárd hangon Delange, mint mondám, mindenre készen kell lennie. Tehát ha élne, kivánná ön, édes Kam úr, ujra a párbajt.

elpuhul; de a vad sorcsapás, miután levert egy pillanatra, lelkünkben mint egy uj egyéniséget teremtve, kiragad bennünket a mindennapi lét békéiből, hogy egy tisztább, nemesebb légkörbe helyezzen át, hol minden szeretet és bocsánat.

Boldog ember mindig önösség levegőjét szijja, mely bár illatos, azért nem szünik meg fojtó lenni; mig a szenvedő a nemesség legtisztább elemeiben lélekzik.

— Tehát ön megbocsátott végkép nejének? folytatá Delange.

— Feledtem; viszonzá a beteg édes hangon; és mind az mit az égtől kérek az, hogy ő is feledjen, mint én. A feledés több a bocsánatnál.

— Én csak életét adám vissza; ez átalakulást egy más orvos vitte véghez, ki oda fönn van.

— A valódi szerelem nem ismer bosszút! — gondolá Kam, magát átengedve uj boldogabb álom ringatásainak.

Mind a ketten elhallgattak.

Három óra felé, a lég hűlni kezdett.

Mehádia.

— Ön beteg még... kinek keveset szabad tudnia; semmit azonkivül hogy mentve van!

— Mit irt ön neki? kérdé türelmetlen Kam.

— Im itt a levél. Elolvasom figyeljen.

Delange itt vidám hangon olvasni kezdette:

„Asszonyom, egyike legbensőbb s legelfeledtebb barátinknak, ki, hála égnek, gondjaim által mentve lőn, igen szerencsés lenne önnek hódolatát jelenteni; azért, igyekezzék, kérem, hogy holnap este honn legyen, s főleg hogy senki ne háborgassa e családi ünnepet." Delange."

— Köszönöm, kedves barátom; válaszolá Kam, orvosa kezét melegen megszoritva; — ön csak örömben részesit, mig az aggályokat magának tartja. Igen jó levél; de megvallom, nem értem, miért mind e titok?

— Elfeledé ön tehát, viszonzá Delange, hogy ön és Morlin közt halálos párbaj van?

Kam elsápadt e névre.

— Nem!

— Mit tenne ön tehát?

— Mit tennék? mond hosszu szünet után Kam nemes elhatározottsággal! — kitudnám, melyik név él nőm szivében? kipuhatolnám csalhatlanul, kit szeret: a férjet-e vagy az álbarátot?

— És ha ez utóbbit szeretné?

— Akkor — — lemondanék birtokáról, s nem volna szabad tudnia, hogy élek.

— Oh nemes férfi! — kiáltá az orvos bámulat és elragadtatás hangján! — nem nem! önnek szeretve kell lennie! — s annál erősebben, minél mélyebb sebet visel.

Meglehet csalódunk, de mi azt hiszszük, hogy hosszu fájdalom képes egészen megváltoztatni az ember jellemét.

A boldogság átalán az érzéseket foglalja el, mig a fájdalom a lelket szállja meg. Mi természetesebb, mintha valaki a szerencse keblén elalszik.

— Menjünk, kedves betegem, — mondá Delange; — készüljünk a találkozásra.

VII.

— Jó estét asszonyom, mond egy ifjú orvos, belépve Sarahhoz, ki épen gyermeke mellett imádkozék hálószobájában.

— Kihez van szerencsém? — viszonzá a nő keresve a belépő arczában ismerős vonásokat, de az egészen ismeretlen volt előtte.

— Én orvos tanár vagyok asszonyom, kinek szerencséje volt ön kedves barátját megmenteni.

Sarah édes meglepetést árult el.

— Vártam önt, uram. Ön tehát az, ki tegnap irt nekem?

— Nem értem önt.

— Ezt a levelet? — Nézze!

Az orvos átfutván gyorsan a levelet, meglepetést és nyugtalanságot fejezett ki.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

— Ön elhalványult!

— E levél fontos titkot rejt rám nézve... az, kit holtnak hittem, él...

— Kiről beszél ön?

Az orvos zavara nőttön nőtt a fiatal hölgy feszült merev tekintete alatt.

— Én önnek nem irtam, mint az imént mondám, hogy...

— Bizonyosan nem mondom, de... félek...

— Ön fél! — nem értem önt... azt kérdezem ki azon barát, kit ön megmente?... nevét!

— Morlin.

Sarah ajkain örömsikoj tört ki.

— Ő él tehát!? — szent Isten! ő él! — gyermekem apja él!

— Nyugodtan asszonyom; — mormogá az orvos, körültekintve.

Az anya nem talált szót; de azon magasztos boldogság, mely halvány arczát hirtelen átváltoztatá, jobban beszélt minden szónál.

— Ah orvos úr, engedje ön kezét megszoritanom; — ön megmenté legjobb barátomat, — gyermekem apját — legyen áldva!

— De a levélből azt is olvasom, folytatá az orvos, szorongó agálylyal; — hogy ön férje is él!

— Mit mond ön, Istenem!

— Alkalmasint igazat. — Legyen erős asszonyom; ha csakugyan él, mindjárt itt kell lennie; — melyiket akarja látni. Kámot vagy Morlint?

A nő apró lélekzeteket vőn, hogy melle el ne akadjon; de nem birt válaszolni.

— Gyorsan kell határoznia, asszonyom; hogy megelőzzük az uj veszélyt. — Válasszon, férje vagy gyermeke apja közt?

A nő mind két kezét szivére nyomá, mig az orvos félelemmel függeszté az ajtóra szemeit.

— Nem, nem birok válaszolni! fuldoklá Sarah; — az egyik Isten bocsánata talán, mig a másik gyermekem élete!

Sürű könyek csorgának le halvány arczvonásain, melyeken fölváltva öröm, borzalom, kétségbeesés tükröződtek.

— Ön haboz asszonyom! szakitá félbe az orvos; — elveszti mind a kettőt! — szökni kell az egyikkel rögtön, vagy meghalni a másikkal!

E pillanatban egy szép magas halvány férfi lépett be örömsugárzó homlokkal.

— Morlin! kiáltá magán kivül Sarah.

— Sarah, susogá reszketva a bankár-társ.

Kamné csaknem lerogyott a boldogság terhe alatt.

E néma jelenet alatt, mely több perczig tartott, az orvos észrevétlen távozék.

— Hol van fiam? — kérdé nem sokára Morlin.

— Im itt van; susogá szemlesütve az anya.

Ki irhatna le ily jelenetet? — majd az apa majd a kisded volt, kit forró csókjaival megakart fulasztani; midőn anyai szerelme kimerült gyöngédségekben, térdre esett.

E jelenet alatt, valaki csúszott be észrevétlenül a mellékszobába, ki őket kihallgatá.

Kam volt.

A halál nem fehérebb.

Szempillái szélén két nehéz könycsepp reszketett, mi egy szelid gyöngéd tekintetbe takará nedves arczát.

— Mért háborgatnám őket? gondolá magában hosszu szünet után, — ezt a boldog családot, — apát — gyermeket, — anyát; kik annyira szeretik egymást ma, s kik holnap még inkább fogják egymást szeretni. — Legyetek boldogok!

Zaj nélkül távozott.

— Most már valóban holt vagyok! — mormogá a férj; midőn kiért a világba, hol egyedül állt.

És az ily áldozatot közönségesen — őrültségnek nevezik az életben.

HIADOR.

Eugene Delacroix.

† aug. 13.

A franczia müvészet egyik hőse, a hires Delacroix a mult hó közepén elköltözött. Ary Scheffer, H. Vernet, Decamps egymás után elhúnyva, ma már a régiekből csak a nagy életkorú Ingres él.

Delacroix nem kevesebb volt, mint a romanticus iskola megalapitója. Keveset mondanánk róla, ha csak azt mondanók: hogy csapatvezér vala.

1799-ben apr. 26-án Charentonban született. Guérin tanitá, ki az ódonkodó szinpadias modor legtulzóbb képviselője volt.

De a tanitvány csakhamar elhagyta mestere nyomdokait, s új utat tört. Vele támadt föl az úgynevezett „coloristák" küzdelme a franczia álclassicismus ellen.

E hivatást egész életén át kitartás és szerénységgel teljesité. Első nagy, romántikus szellemű festménye volt a „Dante bárkája", melyet 1822-ben készitett, ábrázolva Dantet és Virgilt, a mint a pokol taván hajóznak, a „Divina comoedia" rajza nyomán. Ugyan ily irányt nyilvánitott „A chiosi vérfürdőben", mely egész harczot idézett elő, két évtizedig tartott harczot, mely még ma sincs eldöntve. E tárgy egészen hajlamai szerint való volt. Mindig előszeretetet érzett a borzalmas iránt, és kedvelte az összehalmozott szenvedések ábrázolását.

Az akkori idő költészete támogatá hajlamait, sőt gyakran félre vezeté; ezért van, hogy alakjainak nagyobb száma a müvészi rút, az ördögi, a komor szenvedélyű körbe tartozik, s beteg természetűek.

Nagyobb munkáiból főkép emlitésre méltók: „Marino Falieri halála", „Sardanapal a mágyán", „A szabadság istennője", „Medea", „Cleopatra", „Konstantinápoly bevétele a keresztesektől", „Marc Aurél halála", „Krisztus a keresztfán", sat.

E sorból azonban nem tűnik ki a müvész sokoldalúsága. Egy emelkedettebb eszmekor sem volt rá nézve idegen. Hitrege és keresztyénség, klassikai ó világ és középkor, kelet és dél, politika, mindennapi élet, s a költők világa — mindez az övé volt.

Shakespeare, Göthe, Byron és Scott Walter gyakran lelkesitek. Lefesté „Valentin halálát Faust által", a „Capuletei sirbolt jelenetét", „Hamlet temetői látogatását", „A giaur harczát a pashával", s a „Lüttichi püspök megöletését", sat.

Sok tarka történeti, arcz és életképet, sok tájat, tengeri részt, állatdarabot, allegoriai, olaj és vizfestményt, kőrajzot és rézkarczolást csinált. Freskókkal diszité a Luxembourg-palotát, a törvényhozó testület termeit, a Louvret, a városházat és sok párisi templomot.

Hogy Delacroix, az idővel feszessé és merevvé vált, mozgás és eszme nélküli classicismus ellen föllépett: üdvös és örvendetes volt; valamint helyesen tevé, hogy az akadémiai bágyadt szinezés ellen föltámadt, s erélyesb szineket érvényesite.

De sajnos, hogy némikép egy másik túlságba esett. A szinezés mértékeiről mit sem akart tudni, az összhang követeléseit nem ismerte el, s meghatározott styl-törvényekhez, melyek a festészek számára is léteznek, nem szabta magát.

Igy egy bátor és szilaj lángelmének nevezhető, ki szereté a túlzott hatásokat és éles ellentéteket.

Az amerikai katonákról.

(Egy önkéntes missouri-i naplójából.)

(B. K.) Pilot Knob, a világhirű vastartalmu hegytől igy nevezett, s ennek lábai alatt fekvő helység — az egyetlen nyugalmas pont, hol egyetmás följegyzésére időt vehettem.

Ez a helységugyan most a rettentő menyiségü katonaságtól, lovaktól és társzekerektől — csaknem minden perczben halállal van fenyegetve, de ha a béke, mit Isten adjon — helyre áll: a legszebb jövőnek néz eléje.

Itt csodás vashámorokat nyer majdan az ipar, s a diszes világ szivesen át fog rándulni kénfürdőibe, melyek itt bizonyosan létre jönnek, mert benne anyi az ilynemű forrás, hogy cserben hagyni, kivált a gyakorlati angolnak lehetetlen.

Az ittlevő egyetlen tisztességes vendéglő — a „Salon Ferrez" — ád olyan a milyen kényelmes lakást; különben megkisértem leirni.

Fehérre meszelt, magas ház előterében boltal, mely előtt folyvást katonák tolonganak. Hátul a „magazin," s ehez kapcsolva a teke szoba, melybe csak az előbbkelőbbek és tisztek léphetnek. Ezen kivül van diszes ebédlő, s egy a legfényesebb amerikai vendéglőnél is nélkülözhetlen ivószoba. Végre egy külön épületben — vendégszobák, csinos ágyakkal — nagy takarékosan, jó szükre szabva. Másképp az egész környékben kevés ház van, mely egy közönséges bódétól sokban különböznék.

Étkezés alatt amerikai s más tisztekkel ismerkedtem meg, kik a körülfekvő állomásokból rándultak ide, „egy kis szórakozásra."

Éhség a legjobb szakács; mellé még kedélyes társas kör: s a legszokatlanabb eledel is rögtön izletessé van átvarázsolva.

Ebéd után H... őrnagy lovakat hozatván, a délnek fekvő Ironton és Curtis táborozási helyekre indultunk.

Pilot Knob hegy alját is útba ejtettük, s paripáink ugyancsak gázoltak a sárban, s hogy a kép teljes legyen, egy kis havas eső is beköszöntött. Elzúgott vihar nyomai voltak a szerény Irontonon láthatók; a városháza t. i. félre csapta kalapját vagyis — födelét.

Kiváncsi levén némi szokásokkal és házi renddel megismerkedni, bemutatlak a mivelt főorvosnak, ki nagy készséggel vezetőmül ajánlkozott.

Itt volt a legtisztább tábori kórház, melyet utamban láttam; s orvosom, az egyetlen, ki az amerikai gyógytudor urak szúró, vagdaló és amputáló buzgalmától ment vala. Tudta, hogy szelidebb eszközökkel is czélhoz lehet jutni. Akár hány esetet tudok, hol a beteg tiszt, csak előrántott revorveljével menthette meg lábát, vagy valamelyik karját.

Este felé a vidám, s késő éjig tartó lakománál elfeledtük, hogy missouri bozontos erdőségei környeznek, s jó kedvvel hallgattuk a jelenvolt tisztek, főképen pedig egy zuáv elbeszéléseit.

A következő vasárnap reggelén egyedül megmásztam a körülbelül 550 lábnyi vashegyet. Meddig vasút halad és azután lépcsők vezetnek: csak türhető az út; de azután a tátongó üreget látva, melyben az óriási érczdarabok szanaszét hevernek, eszedbe jutnak az arab regék. Talán ha a föld minden vas tartalmu kamrája ki volna meritve: itt még maradna elegendő készlet. Másnap őrnagyommal vissza kellett térnünk. Őt hivatala szólitá, mert körében — rendőr miniszterféle volt, sok hatalommal vala fölruházva.

Különben katonai törvények állván fenn, elképzelhető a szigor. A makranczos polgár könynyen elvesztheti vagyonát, szabadságát, rabszolgáit; — ez utóbbiak ilyenkor rendesen „felszabaditó leveleket kapnak, s mint munkások, szakácsok, inasok a katonasághoz jőnek, vagy valamely jótékony társaság (Benevolent society) veszi őket gondjai alá. A tulajdonos aztán Washingtonba fölebbezhet ugyan az itélet ellen, de évek telhetnek bele mig valami választ kap.

Missouri nagyobbára benszülött lakosokból áll; ezek közt 250 közül alig tud olvasni — három. A négerek csak oly miveltek mint az itt lakó alsó osztályu fehérek, a mi egyébiránt amazokra nem bók. Szegényekkel kósza szájhősök, rebellionális kivándorlók elhitették, hogy Lincoln Missourit, a németeknek, cseheknek sat. akarja átadni. Ebből lett a lázadás, ebből a gyülölet a kormány ellen. Az uj törvény elfogadása, mely Missourit elismeri, — csak gyér kezdet az ujjáalakitásra. — Oktatni, tanittatni kellett a fehéreket, hogy Missouri valóban szabad állammá lehessen.

Az őserdőkbe lett kirándulásunk, érdekes volt — s az idő is kedvezett.

Mindenütt a vasutvonal irányát követtük, s halmokon és mocsárokon át jutottunk a rigó-fütytyös kopogó, zúgó, erdőbe. Az alant fekvő völgyekben festői csoportozatokban táborzott az önkéntes gyalogság, és a hires Benton — huszárok. Az állam önkéntes gyalogsága tiz osztályból áll; egy-egy osztályban 1000 ember, A lovasság 12 osztály; — osztályonkint 1200 emberrel. — Ezer hu-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

szár van ezen kivül tizenkét ütegnél. A sereg öszlet tehát itt lehet 10,540 ember. A szolgálat csak az állam határain belőlre terjed, s máskép a katonák csak kivételesen épitéseknél utcsinálásoknál alkalmazhatók.

A fő hadiszállásig számtalan ismerős katonával találkoztunk, kik örömmel siettek üdvözletünkre. Az ezredes sátora középen áll, s igen kényelmesen van elrendezve. A táborban a szépnem is nem kis mértékben van képviselve, a külföldi tisztek nagyobb része nős lévén. A katonák különben mind megőrizték kedélyeiket, s csak a guerilla — harczok ellen panaszkodnak. Ezek valóságos embervadászathoz hasonlitnak, tüskön, bokron, mocsárokon át. Gyakoriságuk nem igen kedvez az unio ügyének.

A tábori konyhákat szerecsenek és ezek nejei kezelik, s mondhatom különösen jó kávét tudnak főzni. A tábor különben el van látva élelmi szerekkel, sőt még válogatni is lehet a finomabb cikkekben is, például betegek számára.

A tisztek fizetései elég magasak s főleg a természetben való járulékok sokat érnek. Inast tartani s ruházni a tiszt maga köteles; lova kap takarmányt. Az őrnagy fizetése havonkint 168 dollár, a kapitányé 125, az első hadnagyé 107, a másodiké 102; ha segédekül vannak alkalmazva, dijukat még tiz dollárral pótolják. A tisztek nagyobb része már kezdetben katonásan mivelt volt; jöttek aztán folyvást a diákok, önkéntesek. E tarka csoport gyakran duzzog egymás ellen, mert a vetélkedés épen nincs kizárva, de mindamellett a fegyelem eléggé uralkodik.

Képeinkhez.

— Képek Petőfi „János vitézéhez" II. költemény. E művészi karczolások méltán magukra vonták a hazai lapok figyelmét. A nagyobb politikai lapok is, mint a P. Napló ritka elismeréssel szóltak az első képről, mely mind rajzolója Lotznak, mind a rézre karczoló Marastoninak művészi becsületére válik. E rajzokat állandóan folytatni fogjuk, mig az egész „János vitéz" végig illustrálva nem lessz. Méltó képek ezek egy ritka becsű, népies hazai költeményhez, s azt hisszük, hogy lapunk hordatói ép úgy meglesznek elégedve velök, mint a lapok. Ilynemü képek aligha jelentek még meg magyar lap mellett. „Radirozás Rembrandt modorában" — jegyzi meg a „Zenészeti Lapok" egyik művész-irója. Mi örvendünk, hogy nekünk van alkalmunk e becses rajzokkal megismertetni a magyar olvasó világot.

— Tájképünk a „Herkules-fürdőiről" hires, és sokak által látogatott Mehádia egyik legszebb pontját tünteti elő.

— Nagy mellékletünk ismét Lotz Károly egyik jeles olajfestménye után készült. Ez egy „falusi nászmenetet" ábrázol. A kép teli van élettel, s mondhatni zajjal. Minden arczon ki van fejezve a nász öröme. Kendő lobogtatás, kulacs-köszöntés, népzenészek, fölkendőzött lovak környezetében látjuk a koszorús menyasszonyt, ki a szemérem elfogultságával és a szerelem mosolyával ül a szekéren ölelő vőlegénye mellett. A háttérben eredeti alakok. A malom mellett jnhászgyerek — szamarán ülve — sovár szemmel nézi az örvendezőket. E képen semmi üresség nincs, s hogy hatása még szebb legyen, az egészet hozzá illő szinnyomat ékiti.

Vegyes rovatok.

Nemzeti muzeum.

— A Kreutzberg állatseregletében kimult királytigris nem sokára a muzeum gyüjteményeit érdekesitendi. Ára 80 frt, s ez összeg utalványoztatásáért az igazgatóság már folyamodott.

Kisfaludy-társaság.

— A marosvásárhelyi „Kazinczy alapitvány" 200 frttal e szépirodalmi társulat alapitói sorába állott.

Egyleti tudósitások.

— **Figyelmesztetés**. A magyar orvosok és természet vizsgálók, IX-ik nagy ülése, egybejöveteli ideje közeledvén, van szerencsénk figyelmeztetni a tisztelt hazai közönséget, miszerint a beiratások; f. sept. h. 19—20—21-én rg. 9 orától délutáni 1 óráig, délután 3 órától 6 óráig Bugát Pál és Kubinyi Ferencz elnökségük alatt kinevezett bizottmány által, a nemz. muzeum irodájában földszint, jobbra fognak történni. — A beirások alkalmával az értekezni akaró tagok egyszersmind tartandó értekezésük tárgyát valamint azt is, hogy, mint rendes tagok, melyik szakban akarnak működni, vagy csak mint tan kedvelők óhajtanak részt venni, bejelenteni szivesek leendnek. — A fölállitott szakok következők: belgyógyászat, sebészet, szülészet, szemészet, gyermekgyógyászat, állatgyógyászat, boncztan, kórboncztan, élettan, egybehasonlitó boncztan, állattan, gyógyszerészet, természettan, vegytan, ásványtan, füvészet, régiségtan, gazdászat, orvosrendőri, és közegészségi szak, psychiactria (elmegyógyászat). — Sept. 21-én ismerkedési estély lesz rendezve a nemz. muz. termeiben, 22-én. délel. 10. órakor kezdődik a megnyitó nagy ülés; 23-án. reg. 9 órakor a szakgyülések; 24-én összes nagy gyülés; 25-én ismét szakgyülések, s végre 26-án befejező összes nagy gyülés fog tartatni. — A három összes közgyülésben a rendes és tankedvelő tagokon kivül beléptijegy mellett, melyek szintén a beiratási helyiségben nemz. muzeum irodájában — fognak ingyen kiosztatni, bár ki is a kartzatokra be mehet. — Dr. Kovács Sebestyén Endre titkár. — Báró Eötvös József elnök. —

— A Magyar Földhitelintézet abbeli üzletága, mely szerint legkevesebb 100 forintos betéti összegeket fogad el, s azokért fizetési utalványokat ad ki, f. é. september 5-én veszi kezdetét. Betéti idő — a pénzügyi osztálynál — vasár- és ünnepnapokat kivéve d. e. 9—12 óra. Posta utján is végezhetni ilyes ügyben.

— A pesti nyomdászok segélyegyletet alakitottak. Elnök lett Emich Gusztáv, pénztárnok Träger E. s ellenőr Matus J. úr. Az összes nyomdász személyzet 300-ra megy.

— A szegény lányok kiházasitó egyletének már 800 tagja van. Egy tag 1 frt 60 krt fizet évenkint, s minden tag férjhez menetkor 20 krt. Ellenben ő meg ha férjhez megy, az egylettől kap 200 forintot.

— A szepesi gazd. egylet javára rendezett késmárki gazdasági kiállitás jövedelme 2373 frt 23 kr.

— A magyar gazdasszonyok inség segélyző bizottmánya, fényes, jótékony hangversenyt rendez a nemz. szinházban s tánczvigalmat a császár fürdőben. A kolozsvári szinházban pedig b. Bánffy Kálmán rendez sept. 17-én jótékony hangversenyt.

Irodalom és művészeti mozgalmak.

— Tanács Márton jó nevü beszély iró, ki egy ideig Cserhalmi név alatt irt, két kötet beszélyt bocsát közre. A munka novemb. közepén jelen meg; a 2 frthyi előfizetési összeg okt. 1-éig szerzőhöz Váczra küldendő.

— Bognár Vilma B-né f. hó 10-én tér vissza Olaszországból a nemz. szinházboz.

— Schwartz Gyula jeles ifju természettudósunk, — már is több külföldi tud. intézet tagja — ujabban a moulin-quignoni barlang kovaeszközeiről és ásatásairól tett jelentését, aug. 17-én az Academie de science-ban nagy elismeréssel fogadták. Jelenleg Brüsselben van az ottani szomszédos kövületeket tartalmazó hires barlangokat vizsgálandó. Pár hét mulva itthon lesz.

— Reményi Edét a pettaui testgyakorlati- és dalegylet (Styriában) tiszteletbeli tagjává választotta.

Megjelent uj könyvek.

Uj naptár 1864-re.

— Emich Gusztáv nagy képés naptára az 1864-dik évre, megjelent, Vadnai Károly és Szokoly Viktor szerkesztése mellett, harmincz fametszettel — Russ Károly müintézetéből.

E naptár oly gondosan szerkesztett és kiállitott évkönyv, hogy bátran ajánthatjuk olvasóink meleg részvétébe. Minden olvasó meg fogja találni benne a maga kedvelt osztályrészét, a nők költeményeket és elbeszéléseket legjobb iróinktól; a tudományok barátai hasznos ismeretterjesztő czikkeket ismert tudósoktól a történelem, vegyészet, köz és magángazdászat s az irodalom köréből; a politikával foglalkozók „világesemények" rajzait; s ezenkivül számos életrajzot, hazai érdekü czikkeket, különféle tarka közleményeket, gazdászati és házi orvosi tudnivalókat.

Legelől a naptári rész gondosan és diszesen van összeállitva, az európai független államok nagysága, szárazi és tengeri ereje fölegyzésével.

Következik a „Szépirodalmi csarnok," következő tartalommal: „Jóczik Jónás futása", humoros nagy költemény Tompa Mihálytól; „A császárné kereszt leánya", történeti beszély P. Szathmáry Károlytól; „A hivatlan vendég," költ. Lévaitól; „A két miliós fiatal ember," beszély Degrétől; „Éljen a haza", költemény Hiadortól; „Egy vidám nap Avignonban", elbeszélés Vértesi Arnoldtól; „A fahordó asszony", költ. Vecseytől; „Kiki a maga helyén", frescókép Bernáth Gazsitól; „Fehér Julcsa," költ. Nyilastól; „A fehér lap", beszélyke Jókaitól; „Két ember", adoma Vas Gerebentől; „Petrik János", jellemzés Szigligetitől.

Az Ismeretterjesztő czikkek ezek: „Mátyás király özvegysége", tört. rajz Remellaytól; „Mátyás király menyegzője", Kazinczy Gábor után; „Szász János tragoediája", tört. rajz Szilágyi Sándortól; „A nap, mint elemző tanár", Brassaitól; „Ilosvai", Jámbor Páltól; „A magyar gazda legfőbb teendői", Érkövy Adolftól; „Gazdasági jegyzetek" Érkövytől; Szőlőmüvelés" Péterfitől; „A marhavész" Tormaytól; „A tagositások", Válkaitól; „Orvosi tanácsadó", többektől.

Az arczképek érdekesek; két kitünő iparos — Fischer Mór és Posner — a herendi gyár, a Londonban kiállitott chinai tál, az „akadémia könyvének" szép hat rajza, Lisznyai, Bartalus, Vámbéri Ármin, Favre Gyula, Plater Emilia grófné arczképeivel, melyekhez az életrajzokat Vadnai Károly és Szokoly Viktor irák.

A „világesemények"ben a „képek a lengyel fölkelésből" (Szokolytól), Langievicz, Padlevszky, Püsztowojtow k. a. és egy lengyel csoportozat sikerült képeivel vannak illustrálva; továbbá Varsó, képpel; „Az amerikai háboruból", képpel; a „pánczélos hajók". A „különfélék rovatát" képezik: „Illava", képpel; „A nagymányai kastély", képpel; „Oláhok", képpel; Varasd, Pozsony, Temesvár, képekkel; „Szolnok vára története" Hőke Lajostól; „Nagy eszmék, szép tervek" Remellaytól; Bikaviadal Franczia országban". Oroszlán vadászat" (két képpel); „Mátyás visegrádi palotája", „Emich Gusztáv nyomdája" nagy képpel; a tiszavirág, a kolombácsi legyek, az arabs kávé, a liszt ártalmas vegyülékei, hogy lehet a gabona érettségét fölismerni, olvasó asztal, s az „első magyar általános biztositás" czimü közérdekü czikkel.

A képek nagyobbára külön lapra, sikerülten nyomvák. A czimkép „Mátyás király menyegzője" (Vizkelety Béla rajza szerint) igen csinos.

Magyarország és Erdély tiszti czimtára egészen teljes, valamint a pesti ügyvédek, orvosok névsora is, továbbá az országos vásárok jegyzéke, a borítékon belől a vidéken székelő ügyvédek névsora olvasható, s végül egy nagy csomó hirdetés.

Az egész vastag könyvet képez, 274 lapra terjedőt, s tekintve a nagy változatosságu tartalmat és a sok sikerült fametszét, az egész igen mérsékelt áru: csak 1 ft 40 kr.

E tartalmi kivonat eléggé igazolja, hogy ennél jobb naptárt nem szerezhetnek az olvasók. (P. Napló.)

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

— A Csengeri Antal által jelesül szerkesztett „Budapesti Szemle“ LVIII. füzete megjelent. Ismét nagy értékü czikkeket hoz. Például: „A Brebiri grófok“ magyar tört. tanulmány Salamon Ferencztől, Reguly emlékezete, báró Eötvös Józseftől, „Horace Vernet“, jellemrajz Delaborde után, „Az angol alkotmány története“ Barsi Józseftől, tud. akadémia, irodalmi szemle. Nagyon óhajtandó lenne, hogy e becses vállalat irodalmunk érdekében a közrészvét által folytonosan fentartatnék.

— „István bácsi naptára“ 1864-re megjelent. Szerkeszté Májer István, kiadá Heckenast könyvnyomdája: Tartalmas népnaptár néhány jó fametszettel. Megemlitjük belőle „Karacs Ferencz életiratát“, leánya Karacs Teréztől. A csinos kiállitásu naptár ára — 50 kr.

— A máram. szigeti ref. főtanoda 186²/₃-diki „Értesitője“ megjelent. Első czikke „A bölcszészet tudomány föladata“ Fejér Bertalantól. A tanodai létszámból értesülünk, hogy a főiskola a lefolyt évben 123 tanulót számlált. Az elemi osztályokban volt 84. Összesen 207.

Iskola és egyház.

— Az elhúnyt Tóth Sándor helyébe a reáliskolában Mihálka Antal úr lessz tanár.

Közlekedés.

— A zugligeti vaspálya hosszát, a császár-fürdőtől kimérték. 2800 öl.

Halálozások.

— B. Dercsényi János udv. kamarás m. hó 29-kén Bécsben elhúnyt. Kazinczy Ferencz unokaöcscse volt.

— Janosi Gusztáv fiatal költő Kenesén elhúnyt. Ép azon nap temették, melyen mint felszentelt pap, első miséjét volt tartandó.

— Dobsa Sámuel úr, Dobsa Lajos ismert irónk atyja, Kosgyánban szélhüdés következtében meghalt.

— Tiege Franczisska szül. Apponyi grófnő csillagkeresztes hölgy, a Bécs melletti Laincban elhunyt.

— Kossuch János kir. szabad. üveggyár tulajdonos aug. 27-én élte 50-dik évében Katalin völgyben meghalt. Nem csak megszomorodott családja, hanem a hazai ipar is sajnos veszteséget szenvedett benne.

— Vajai Károly, volt országgyülési képviselőt súlyos csapás érte. Nejét szül. Koós Emiliát, kivel 8 évi boldog házas életet élt, veszté el aug. 26-án. A boldogult csak 28 éves volt. Áldás poraira!

Jótékonyságok.

— Reményi Ede körutat teend, hangversenyezni az inségben szenvedők javára. Ugyan e czélra Sztupa György úr gödöllői szőllőjének ez idei fele termését ajánlotta föl.

— Simor János győri megyés püspök ő msgának nagylelkü atyáskodását méltán kiemelvén a „Gy. K.“ elősorolja a részéről főpásztorkodásának még rövidre terjedő ideje alatt hozott áldozatokat; ugyanis: a székes-egyházi szt.-László kápolnát kijavittatá, Sziget községben kisdedóvodát s kórházat épittetett és gazdag alapitványnyal ellátta; a révfalusi torony felépitését s a templom kijavitását bőkezűleg elősegélte: a győri székesegyházban oly javitásokat tétetett, melyek 12,000 ftba kerültek, s jövő évben sokkal nagyobb erővel szándékozik az idő által megrongált székes-egyház teljes kijavitását munkába vétetni, ugy hogy az egypár év alatt teljes fényében fog állni. Ezen nagy költséggel járó munka bevégeztével a franczia háború alatt megrongált püspöki residentia tornyát szándékozik kijavittatni, s a 23,000 kötetnyi könyvtárnak diszes uj épületet épittet.

— Az első magyar ált. biztositó társaság a szűkölködők javára 5000 frtot adományozott.

— Özv. gr. Batthyány Lajosné oroszlánosi urodalmán, 80 szükölködő tartását ajánlotta föl. Ezenkivül már 600 m. buzát, 100 frt készpénzt, s 200 zsák burgonyát osztatott ki.

— Albrecht főherczeg ő Fensége, az alföldi szükölködőknek 3000 frtot ajándékozott.

— Elz Hugó gróf Slavoniából 200 m. buzát küldött a szükölködők javára.

— B. Fröhlich József a Zemplén megyében fölállitandó gazdasági iskola javára 30 hold földet ajánlott föl.

— Hubay Gusztáv szinigazgató, egy Marosvásárhelyen a szűkölködők javára tartott előadás féljövedelmét, 40 frtot küldött be a „Sz. Látcsö“ szerkesztőségéhez.

— A mult hó 27-én elhalt gróf Károlyi Lajos nevezetesb véghagyományai: egy leendő felsőbb gazdasági tanintézet javára 50,000 frt; a pesti nőegyletnek 5000 frt; a vakokintézetének 4000 frt; egy Tótmegyeren épitendő kórházra 15,000 frt; ezen kórházi orvos javadalmazására 4000 frt; a nyitravárosi szegényeknek 4000 frtot; a tótmegyeri plébániának 10,000 frtot. Meghagyta, hogy temetei a kaplonyi sirboltba szállittassanak, s hogy Pesten épülő palotáját folytatni s a mint ő tervezé — egész diszében fölemeltetni kell. E palotának mindig az ő nevét kell viselnie — s az utódoknak eladni nem szabad.

Balesetek.

— A mult éjek egyikén három vidám ifju csolnakázni indult a Dunán. Kis jármüvöket azonban egy vontató bajó horgonyláncza felforditá. Ketten: Jurenák és Hladky kereskedelmi ifjak a vizben lelték sirjukat. A harmadik megmenekült.

— Führinger Ant. 29 éves, egykor szijgyártó, majd 1859-ben önkéntes tiszt, most vendéglős, 19 éves nejét (Blauer Matildot) sept. 4-én éjjel, szeremlemféltés miatt konyhakéssel megölte. Egy este a nő — anyjával a császárfürdőben levén — esti nyolcz órakor ment haza. Ez volt a viszálkodás oka. A gyilkos másnap reggel maga adta föl magát.

Vegyesek.

— A szüret a budai hegyeken sept. 18-án a szt.-endreieken 28-án kezdődik.

— Bécsi lapok szerint József főherczeg boldogult József nádor másodszülött fia, Koburg Koháry herczeg leányával jegyet váltott volna.

— A magyar akadémia födélzetére már föltüzték a nemzeti szinü czalagokkal ékitett zöld galyt. Lelkes pohár köszöntések történtek. A közönség a „Hunyadi“ indulóval oszlott el.

— A mohácsi csata évnapját, aug. 29-én az idén is egyházi szertartással ültek meg, a mohácsi mezőn álló kápolnában.

— Alberti és Irsa közt a vasúti mozdonyon a tengely körüli farészek az erős dörzsölődés folytán meggyuladván, — majdnem nagy szerencsétlenség támadt. De az ifju gróf Széhcenyi Ödön életveszélyével az ablakon kimászván figyelmezteté a vezetőt.

— Császár Ő Felsége Frankfurtból Bécsbe visszaérkezett. A bécsvárosi polgármester előre azon intést kapta volt, hogy minden fogadtatási költség helyett — inkább a szegényekről és szűkölködőkről történjék megemlékezés. A nép azonban örömzajjal üdvözlé a visszatért uralkodót.

— A selmeczi hölgyek elhatározták ezentúl mulatságban úgy, mint magán körben kizárólag magyar öltözetben jelenni meg.

— Soldatics Antal Rómában tartózkodó magyar festész, a fővárosba érkezett.

— A Körner-ünnepélyt a helybeli „tigris“ vendéglőben nagy pompával megülték.

— A „P. N.“ szerint egy nevezetes régi emlék — Rákóczy Györgynek, nehéz, tömör, gyönyörűen dolgozott buzogánya 2000 frton eladó lenne. A nemz. muzeum tán olcsóbban is megszerezhetné.

Nemzeti szinház.

A szinház uralkodó csillagzata jelenleg Gounod „Faust“-ja, melyről a „tizenap története“ tüzetesen szól. Igy mi marad nekünk? Egy pár bir, melyet el kell mondanunk.

A szinház új tenoristát vár, kit Milanóból ajánlottak. Neve Ceresa, ki september második felében lép föl a „Troubadour“ és „Normában“. Mondják, hogy erős hangja van. Szügség lenne rá, miután Stégert — túl magas követelései miatt — nem lehet szerződtetni. El is hagyá már a szinházat.

A drámához e hó elseje óta Paulayt és Paulaynét szerződteték. Mindkettőnek hasznát lehet venni, de kivált Paulaynak.

Brandttal az igazgatóság egyezkedésbe bocsátkozott a szinpadi gépezet teljes helyreállitása végett. E szerint Brandt a szinházat oly gépezettel látná el, hogy e tekintetben intézetünk a legelsőkkel versenyezhetnék. Hat hét kellene rá, s valószinüleg a jövő évben jun. 16-tól július végéig a szinház e miatt zárva leend.

A szinműi előadások érdekesednek. Munkácsy F-né, a kedves müvésznő visszatérvén, először az „Egy szegény ifjú történetében“ Fauriett e nemes szellemű drámájában játszott. Jókainét pedig sept 6-án a „Kártyavetőnő“-ben láttuk. Oly szépen szavalt, s oly kitünöleg játszott, hogy sajnálnunk kellett: miért nem látjuk többször. A játékrend-készitő bizottságnak sokkal többször igénybe kellene venni e kitűnő müvésznő erejét, anyival inkább, mert ő az egyetlen szinésznőnk, ki a tragikai előadás magas pathoszát teljesen birja.

Halljuk, hogy a szinháznál egy pár drámai müvet is vonzó látványossággal akarnak kiállitani. Nagyon helyesen. E tekintetben alig találhatnak jobbat, mint a mit egy lap ajánl, Vörösmarty „Csongor és Tündé“-jét, mely már gyönyörű nyelve miatt is megérdemelné, hogy újra fölelevenitsék.

A dalmüi előadások közt útólagosan meg kell emlitenünk az aug. 29-diki „Don Juán“t, melyben a czimszerepet Simon szép sikerrel játszá. Mozart zenéjének ezúttal szép számú hallgatója volt.

Sakk-rovat.

35-dik számu feladvány.

Vekerle Lászlótól (Pesten).

Sötét.

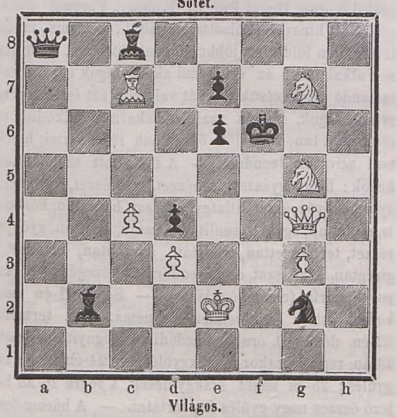

Világos.

Világos indul s 3-ik lépésre matot mond.

A 30. sz. f. megfejtése.

(Healeytől, Londonban).

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*Sötét.*
1. Vb8—c8	Bg7—a7 A)	1	Hb5—c7
2. Vc8—g4	tetsz. sz.	2. Vc8—b7	tetsz. sz.
3. He4— † mat.		3. Vb7— † mat.	

TARTALOM: Szerdahelyi József. — A márványpaloták városa. — Országgyülési arczképcsarnok. — Úti jegyzeteimből. — Báden környéke. — Képek Petőfi „János vitéz“-éhez. — Földünk éghajlatai. — Szépirodalmi csarnok: Tiz nap története. — A bankár. — Eugene Delacroix. — Az amerikai katonákról. — Képeinkhez. — Vegyes rovatok. — Sakk-rovat.

PEST, 1863. NYOMATOTT ENGEL ÉS MANDELLONÁL.

☛ Mai számunkhoz mellékelve vannak: „Falusi Nászmenet“ czimű műlapunk és Előfizetési fölhivás „AZ ORSZÁG TÜKRE“ czimü képes lap nyolczadik évnegyedére.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.